БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 ИЮЛЬ 24 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 148 (3342)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Төрээн чурттун күчүзүн улам быжыглаар (1 арын).

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунун хүнүнге алдар кылдыр (1 арын).

Көдээ ажыл-агыйга чаа тракторлар (1 арын).

ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА (1 арын).

Н. Курбатский.— Партия чырыдыышкынынга удуртулганы сайзырангайжылар (2 арын).

А. Бичижик. —Мөңгүн-Тайгада мал ажылынче кичээнгей салыр (2 арын).

ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА ШКОЛАЛАРНЫ ҮЛЕГЕРЛИГ БЕЛЕТКЭЭР (3 арын).

Х. Барбай-оол. —Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидер (3 арын).

П. Ушаков.—Дүк кыргылдазын кәвүлелир дээш (3 арын).

Дерт күрүнелериниң чазактар баштынарының чөвүлел хуралы (4 арын).

Совет көдээ ажыл-агый төлөөлериниң АКШ-та чоруп турары (4 арын).

Аныяктарның болгаш студентилериниң Бүгү-делегей фестивалының бүдүүзүнде (4 арын).

Идалияның депутаттар паладазында (4 арын).

Индонезияда байдал (4 арын).

Иракта террор (4 арын).

Мурнуу Кореяда чайык (4 арын).

СОВЕТ КҮРҮНЕНИҢ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУҢ ХҮНҮ

Совет улус база оон Чепсектиг Күштери бөгүн ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунун Хүнүн демдеглеп турар. Партияның болгаш казактың он алды чыл бурунгаар доктаатканы бо хүн болза, бүгү совет улустун чыл бүрүде эрттирер чанчыккан байырлалы, совет шериг далайжыларның болгаш судно тудуунун үлетпүрүнүн чедишкиннерин демдеглеп көөрүнүң хүнү апарган.

Шериг-Далай Флоду чурттун Чепсектиг Күштериниң системазында чугула черни ээлеп турар. Совет Эвилели чугле кургаг чер шериниң улуг күрүнези болур. Бистиң Төрээн чуртувустун далай кызыгаары дөртен чеди муң ажыг километр шөйлүп чоруткан болгаш бүгү кызыгаар шугумунун үштүн ийи кезии далайларны болгаш хемнерни дамчыш эрткен. Ынчангаш күрүне кызыгаарын, совет кижилериниң тайбын күш-ажылын идегелдиг камгалаар төлөөде, күчүлүг армия-биле чергелештир күчүлүг Шериг-Далай Флоду эргежок чугула. Ындыг флот бисте бар болуп турарынга чоргаараар бис.

Совет Чепсектиг Күштер, оон иштинде Шериг-Далай Флоду болза, Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының изиг ынакшылыбиле, партияның болгаш күрүненің сагыш салыышкыны-биле бүргеткен.

Орустун флодунун төөгүзү улуг алдарлыг. Оон далайжылары Азияның Оожум океан эриктерин болгаш Соңгу Американы ажыткан, Оожум океанның хөй-хөй черлеринге шинчилел ажылдарын чоруткан. Орус эртемденнер Антарктиданы ажыткан, ынчангаш Мурнуу поляр төгерииниң иштинде күргаг чер чок деп эрги барыын европачыларның мегечи теориязын керек кырында көргүзүг-биле буруу шапкан.

Орустун далайжыларының чедишкиннерин турасказан адаан черлер делегейде дыка хөй, Чугле XIX чүс чылдың бирги чартыында орус далайжылар делегейни дээскиндир 40 ажыг аян чоруктарны кылган. Шериг-Далай эртемин сайзырадырынга орустун алдарлыг далайжылары Ушаков, Лазарев, Нахимов, Бутаков, Макаров болгаш оон-даа өскелер улуг салыышкынарлыг болганнар. Эрес-дидим далайжы шинчээчилеринің — Челюскиниің, Чириковтун, Седовтун, Поярковтун, Лаптев алышкыларының, Головиниің, Невольскийниің болгаш оон-даа өскелериің аттары бүгүдеге билдингир. Суг адаа-биле чоруур хемени делегейде бир-ле дугаар бистиң чуртувус тургускан, бирги чергениң корабльдериниң чаа-чаа хевирлери кылдынган.

Бистиң чуртувустун хөй национальдыг ажылчы чоннарын капитализмниң аарберге дарлалындан хостаар дээш, совет эрге-чагырганы доктаадын тургузар дээш демиселге революстуг далайжыларның канчаар-даа аажок улуг рольдуг болганын төөгү билир. «Аврора» деп крейсер бодунун үгер-бооларының дааштаашкыны-биле чаа эраның — социалистиг улуг революцияның өгезин медеглээн. Октябрьның штурмнарының хүннеринде, даштыкы шериг интервенциязының болгаш хамааты дайынныг чылдарында далай шериниң дайынчылары бүгү улустун бүзүрелин быжыктырган. Хамааты дайынның баштайгы чылдары кол нуруузунда-ла ажылчыннарның болгаш матростарның күүү-биле чоруп турган.

Совет улус тайбың гургузуушкуннуң беш чылдарында бистиң Төрээн чуртувусту индустриалдыг-колхозчу күрүне кылдыр хуулдурган, оон күчү-шыдалын быжыглаан, социализм чуртунуң бирги чергениң чепсектиг күштерин тургускан. Чуртун социалистиг индустриализациязы совет флоттун тудуушкунунга бүгү-ле аргаларны хандырган. Шериг-Далай Флоду мергежилдиг кадрлар-биле хандыртынган.

Гитлерлиг халдакчыларга удур Ада-чурттун Улуг дайыны совет улуска, оон Армиязына, Флотка бүгү улустун ынакшылының база бир тодаргай көргүзүү болур. Мун-мун совет кижилер, ылангыя аныяктар бүдүрүлгеден хоорулбайн турган, далай херээн сонуургалдыы-биле өөренип, сугжу спорттун янзы-бүрү хевирлеринге мергежип турарлар.

Тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң күчүлүг лагерин баштап турар улуг Совет Эвилели дайынны болдурбазының, тайбыңны камгалаарының политиказын чайгылыш чокка чорудуп келген болгаш чорудуп турар, моон сонгаар-даа чорудар.

Ынчалза-даа чамдык күрүнелернин, ылангыя АКШ-тың агрессивчи бөлүктери Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарына удур дайын айыылын дөгеп турарлар. Ынчангаш бүгү совет улус-биле кады совет далайжылар боттарының серемчилелдиг чоруун кажандаа кошкатпайн, корабльдериң болгаш кезектериң кезээде дайынчы белен байдалын хандырар, чурумнуг болгаш организастыг чорукту улам быжыглаар ужурлуг.

Совет күрүненің Шериг-Далай Флоду делгерезин!

ТӨРӨЭН ЧУРТТУ КАМГАЛААРЫНГА КЕЗЭЭДЕ БЕЛЕН!

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң Хүнүнге алдар кылдыр

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң Хүнүн эрттирер комиссиянның даргазы адмирал Н. Е. Басистий-биле беседа

Июль 24—ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң байырлалдыг хүнү. Ол байырлалды бүгү чурт демдеглеп турар. Ада-чурт флодунуң алдарлыг төөгүзүнүн, Ада-чурттун Улуг дайынының чылдарында совет шериг далайжыларның маадырлыг чоруктарының дугайында лекцияларны болгаш илеткелдерни хоорайларда, суурларда болгаш шериг кезектеринде кылып турар.

Шериг-Далай Флодунуң хүнүнге алдар кылдыр чайгы спартакиадаларны флоттарда организастаан. Сугга эштиринин, халыырының, хемелерге эжерининг, чаржырының, гимнастиканың, боодалганың, чиик атлетиканың болгаш спорттун өскедаа хевирлериниң талазы-биле командалар оолгаш тус-тус кижилер аразының маргылдааларын эрттирип турар.

Армияга, ужар-чүүлге болгаш флотка дузалаарының Москва хоорай комитеди ДОСААФ-тың эге организацияларының маргылдааларын Химкиге организастап эртирер.

Шериг-Далай Флодунуң Хүнүнде Москвада Химкиниң суг моондаанга ДОСААФ кежигүннериниң болгаш далай шериглериниң суг спорт байырлалы болур. Байырлалга корабльдар, шлюпкалар болгаш скуттерлер киришкен турар. Спортсмендалай шериглериниң, ДОСААФ кежигүннериниң болгаш Москва хоорайның күш-культуржуларының массалыг эштиишкиннерин база организастап турар. Совет Эвилелиниң эң шыырак спортсменнери эштириниң, бедик черден болгаш трамплинден сугже халыырының талазы-биле боттарының бедик мергежилин көргүзүп турарлар. Чурттун күштүг ийи командаларының сугга ойнаар мяч талазы-биле ужуражыышкыннары улуг сонуургаачыг болур.

«Динамо» деп суг станциязынга болгаш Химкиниң суг моондаанга байырлал хөй санныг яхтыларының эштиишкини-биле доостур.

(СЭТА).

Июль 20-де Москва Кремлинге

Москва Кремлинге ажылчы чоннарның хостуг барыышкыны июль 20-ниң эртенинде 9 шакта ажыттынган. Хөй санныг көрүкчүлерни Кремльдиң комендантызы генерал-лейтенант А. Я. Веденин уткаан болгаш оларны Кремльди көөрүнче чалаан.

Өөрүшкү-биле долдунган экскурсантылар Кремльдиң девискээрин магадап долгандыр эргип кезээннер. Бир бажынче кирер хаалгаларның бирээзинің мрамор самбыразында мынчаар бижип каан көстүп турар: «Чепсек-херекселдиг күрүне палатазы». Бистиң чуртувустун ол төөгүлүг улуг музейинде кайгамчык хөй байлак чүүлдер кадагалатынып турар. Чепсек-херекселдиг ол палатаны орус улустун эртинези болгаш делегейге ужур-дузалыг ховар эртинелерни кадагалаан чер деп адап турар ужуру ында. Көрүкчүлер аңаа келгенде бедик чадалыг ажиктерни таварааш үстүкү бедик өрээлдерге барган музейниң эң үнелиг чүүлдерин сонуургап көрүп турарлар.

Көөрү-биле ажыткан Благовещенск дуганы улуг сонуургачыг болуп турар. Москваның болгаш Псковтун мастерлери ону 1489 чылда тудуп кылган. Улуг орус чурукчу Андрей Рублевтун чураан чуруктарын экскурсантылар ында сонуургап көрүп турар. Архангельскиниң дуганыны катап тааарты кылгаш чоокта чаа ажыткан. Ол дуган болза, орустун төөгүзүнүн янзы-бүрү хевирлиг бижимели болуп турар. Үш вектериниң дургузунда ол дуган Москванын ноянларының болгаш хаанларының хөөржүдүлге чери болуп келген. Келген көрүкчүлер хаан-коңганың болгаш хаанүгер-боонун чанынга үр-ле доктаап, үгер-боонун узун унун эргип, шойдан кылган оон октарын сонуургап көрүп турарлар. Амгы үеде Кремль кайгамчык солун көрүштүг болуп турар. Оон оруктарын дургаар онмас өңнүг ногаан туя деп ыяштар, аккөк өңнүг шивилер кажаалап алган, вишня деп үнүштүн кады быжа берген туруп турар. Ажылчы чоннар Кремльдиң хериминің бедиктерин ажылдыр хоорайның улуг чуруун сонуургап көрүп турар. Дыка хөй көрүкчүлер Кремльдиң улуг оруктарын эргип, оларны дургаар салган узун сандайларга олуруп дыштанып турар. Ында шөлөөн, серинин ногаан булуңнарга, кайгамчык чараш чечек-чимистерниң, ногаан сиген үнүштериниң аразынга чоруурга магалыг солун чаагай болуп турар. Кремльдиң иштинге кире бергеш доктаар шагының хүүсаазын айытпаан чүве төлөөде, аңаа келген кижи бүрүзү каш-даа шактар иштинде доктаап болур. Чамдык көрүкчүлер эртен келгеш мырыңай кежээ ээп чанып турар. Чурук тыртырарын сонуургап чоруурлар аңаа келгенде хөй санныг чуруктарны тыртып ап турар. Чурттун янзы-бүрү булуңнарындан көрүкчүлер ында кээп турар.

—Орук ара Москвада кээп доктаадым, Владивостокта чурттап турар кижи мен, ам курортка дыштанып чорааш чанып бар чор мен. Кремльди көөр аас-кежик меңээ таварышты, ынчангаш чана бергеш улуска хөөреп бээр солун чүүлдерлиг болдум— деп Ыраккы Чөөн-чүктен келген азлчы И. Р. Шубабко чугаалаан.

Кашка-Дарья областың Хрущев аттыг колхозунун кежигүнү торгу кылыр үнүш өстүрүкчүзү узбек Абдула Насымов ирей оглу-биле болгаш оглунун оглу-биле үжелээ Кремльди кээп көргеш барган.

— Мээң харым ам 68 чеде берген, Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң экскурсантызы болуп Москвага бир дугаар-ла чорааның бо. Кремльди кээп көөрүн шагда-ла күзээн кижи мен, а мээн ол күзелим ам боттанды. Кайгамчык чараш тураскаалдарны бодумнун характарым-биле сонуургап көрүп тур мен—деп ол чугаалаан.

Кремльди көргенин, оон солун чаагайының дугайын демир-орук транспортунун инженерлериниң Ленинградта институдунун студентилери Георгий Вишневский, Владимир Фалеев, Евгений Разварин болгаш өскелер-даа чугаалап турар. Бүдүрүлге практиказын эртери-биле ол аныяктар Москваны таварты Сибирьже чоруп каннар. Боттарының башкылары А. Ф. Левченко, Л. П. Поплавский оларның-биле кады келген Харьковтун школачылары Кремльди көргеш, магадап сонуургаанын база чугаалап турарлар.

Экскурсантылар Кремльди көрүп турган үезинде эштер Л. М. Каганович болгаш А. И. Микоян олар-биле түрүктүн ханызындан байырлалдыы-биле ужурашканнар. Ажылчы чоннар оларга адыш часкаашкыннары-биле байыр чедирип турган. Оон соонда ханы найыралдың болгаш хүндүткелдин чугаалажылга эгелээн. Кремльдиң кайгамчыктыг эртинелерин, оон төөгүлүг тураскаалдарын сонуургап көргенин болгаш оон-биле чоргаарланып турарын ажылчыннар, колхозчулар, албан-хаакчылар, студентилер, Совет Армияның дайынчылары хөөреп чугаалаан. Июль 20-де совет найыслалга чоруп турган үезинде лорд-мэр Сеймур Говард хүндүс Кремльди база барып көрген.

Баштайгы чаңгыс-ла хүннүн иштинде Москва Кремлин 20 мун хире кижи барып көрген. Элээн каш шактарның иштинде олар Чепсек-херекселдиг палатаны, Благовещенскиниң болгаш Архангельскиниң дуганнарын база Кремльдиң девискээрин сонуургап көргеннер. Чыл эгезинден бээр Кремльге 400 мун хире кижи келгеш барган.

(СЭТА).

Төрээн чурттун күчүзүн улам быжыглаар

МИНСК. Белоруссияның ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның Пленумунун шиитпирлерин ханы сеткил ханыышкыны-биле хүлээп алган. Заводтарның болгаш фабрикаларның коллективтери социалистиг үлетпүрүнүн улам ыңайгы хөгжүлдезиниң программазын чугаалажып көрүп, ону боттандырарынга беленин илередип турарлар.

Минскиниң Ворошилов аттыг заводунун бирги механика чыылда цехинге кол инженер Монгасаров чүве чугаалаан:

— Станок тудукчуларының мурнунда харыысалгалыг сорулга туруп турар. Үлетпүрүнү бирги чергениң чаа станоктары-биле хандырары бистерден хамааржыр. Сөөлгү үениң дургузунда станоктарның үш чаа хевирлерин кылыры шиңгээдип алдынган. СЭКП ТК-ның Пленуму бистиң мурнувуска улуг сорулганы салган. Бистер улам эки ажылдаар болгаш Төрээн чуртка эки шынарлыг хөй машиналарны бээр ужурлуг бис.

Пленумнун материалдары-биле танышканының соонда Минскиниң трактор заводунун дериг-херекселдер цехинин хоюглакчызы Федорович мынча деп чугаалаан:

—ТК-ның Пленуму үлетпүрүнүн улам ыңай кедүрлүүшкүнүнче, техниктиг депшилге дээш демиселге бисти мобилизастап турар шиитпирни хүлээп алган-дыр. Рационализаторжуларының чогаадыкчы угаан бодалдарын бүгү хемчеглер-биле деткинри, бүдүрүлгени организастаарын экижидери, чиг-этти болгаш материалдарны камнаарының айтырыгларынче улуг кичээнгейни салыры, бирги чергениң тракторларын бүдүрүп үндүрери биске эргежок чугула.

СЭКП ТК-ның Пленумунун ажылынын түүнелдериниң дугайында беседалар Гомельдин, Витебскиниң, Могилевтин, Орштун, Борисовтун заводтарынга болган.

(СЭТА).

Украинаның 15 мун патриоттары Донбассче чорупканнар

КИЕВ. Донбасстың хөмүр даш шахталарынга барып ажылдаар күзелин илереткен комсомолчу киевчилериниң эгелекчи чоруун Украинаның хоорайларында болгаш суурларында дыка хөй аныяктар деткип, күзелин илередип турар.

Комсомолдун путевкаларын ёзугаар Донбасска ажылдаары-биле 15 мун ажыг аныяктар чорупкан. «Сталинуголь», «Краснолучуголь», «Чистяковантрацит», «Фрунзеуголь», «Калиевуголь» болгаш өске-даа трестилерде өөредилге комбинатларының чанында курстарда 4 мун хире кижи өөренип турар. Олар электровозтар машинистериниң тускай эртемнерин, врубмашинистериниң, проходчиктериниң, навалоотбойщиктериниң, крепильщиктериниң дузалакчыларының тускай билиглерин база шиңгээдип ап турарлар. Өөредилгени доозуп алган 11 мун хире аныяк дагжылар шахталарда ам ажылдап турар.

(СЭТА).

Көдээ ажыл-агыйга чаа тракторлар

ХАРЬКОВ. СЭКП ТК-ның июль Пленумунун шиитпирлери Харьковтун Орджоникидзе аттыг трактор заводунда бүдүрүлгечи чаа көдүрлүүшкүнүү хайныктырган. СЭКП-ниң XX съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарыш ол бүдүрүлге черинде калбарган.

Заводтун инженерлериниң чогаатканы «ДТ-54» деп дизельдиг чаа трактор күрүне шылгалдаларын чедишкиннинг эрткен болгаш массалыы-биле бүдүрүп үндүреринге хүлээп алдынган. Чыл төнчүзүнге чедир мун ажыг ыңдыг дизельдиг тракторларны бүдүрүп үндүрери планнатынган.

Камналгалыг болгаш быжыг эдиледдиг «ДТ-54» деп дизельдиг чаа тракторну чогаадып кылыр сорулга конструкторларның мурнунга салдынган турган. Ындыг машинаны олар ам чогаадып кылган. Ол машина болза, бодунун быжыг эдиледдиби-биле болгаш бедик бүдүрүкчүлүү-биле онза ылгалып турар. Амгы бар ажылдап турар «ДТ-54» деп моторлуг тракторга бодаарга дөрт цилиндрлиг ол чаа дизель трактор кывар чүүлү 12 хуу эвээшти, чаар чүүлдерни барык 30 хуу эвээшти чарыгдаан турар. Ол чаа тракторну чылыг кабиналыг, агаар киирер черлиг болгаш тракторист кижиге эптиг немелде тускай херекселдерлиг кылдыр дерип турар.

(СЭТА).

ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА

Сиген кезилдези эки чоруп турар

Каа-Хем районнуң «Ленинчи орук» көдээ ажыл-агый артелинде сиген кезилдези эки чоруп турар. Мал чемнерин белеткээр 2 бригада аразында социалистиг чарышты салып алган, күженишкиниг ажылдап турар. Бригадалар июльдуң 16-га чедир 237 га черниң сигенин кескеш, 205 га черниң сигенин бөлүп, ниитизи-биле 1930 центнер сигенни сараатталаан болгаш 30 тонна силосту салган.

Бригадада сиген кезилдези болгаш силос салыышкыны үргүлчүлеп турар.

Сиген ажаан алыышкынында ажылдап турар Доржу, Нелюбов, Даваев, Хопуй, олар ажыл нормазын хүн-бүрүде 120—130 хуу күүседип турарлар.

—⊙—

Колхозтуң сиген шөлүнде

АЯНГАТЫ. (Телефон-биле). «Комсомол 30 чылы» колхоз сиген кезилдезин хол кадыырлары-биле кол чорудуп келген, ында 74 кижи бар, а бөлүп сараатталаар ажылда 80 колхозчулар ажылдап турар. Күш-ажылдың организастыы багай эвес, ажылдың дүрген темпизи, эки шынары дээш кижи бүрүзү чүткүлдүг ажылдап турар.

«Комсомол 30 чылы» колхоз бо чылын 1370 тонна сиген белеткээр, а июль 20-ге чедир белеткеп алганы оон чүгле 8 хуузу болган. Машинага ажылдатынмас черлериниң сигенин хол кадыырлары-биле кезип алырын улам калбартыышаан, чоокта чаа сигенчилерже 4 аът машиналарын база чоруткан. Сиген белеткелин дүргедедиринге болдунар бүгү-ле хемчеглер алдынып турар.

Моон-биле кады колхоз бо чылын белеткээр 280 тонна силозунга чедер ниитизи-биле 513 кубометр онгарларны кылып алган. Силосту агрозоотехниктиг негелделер ёзугаар салып эгелээринге белеткенип турар.

—⊙—

Мурнакчыларга деннежир

СУТ-АКСЫ. (Телефон-биле). Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели сиген белеткелиниң талазы-биле Сут-Хөл районда колхозтарның дээрези. Күш-ажыл сиген шөлдериниде багай эвес организастатынган, 4 аът машиналары соксаал чок ажылдап турар, оон ынай хол кадыырлардыг 50 кижи машинага таарышпас черлериниң сигенин кестирип турар. Июль 20-ге чедир 1495 центнер сиген сараатталынган, силос салыр ниити хемчээ 420 кубометр онгарлар база кылдынган.

Районнуң шупту колхозтарында байдал ындыг эвес. Калинин аттыг колхоз сиген белеткээр планын чүгле 1,7 хуу чедирген. Колхоз баштаар черинин даргазы эш Сергей, ында парторганизация секретары эш Бызытпаа оларның багай удуртуп турарындан 4 аът машиналарының ийизи, 3 аът дырбаштарының бирээзи ам-даа үрелик хевээр, хол кадыырларын четче ажылдавайн турар. Бүдүрүлге планын ёзугаар сигенге 220 кижи ажылдаар, а херек кырында чүгле 59 кижи бар.

—⊙—

Суггарылга хожудап турар

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин өруу» көдээ ажыл-агый артелинин 1-га хову бригадазы (бригадири эш Санчыт) бо, чылын 852 га тараа культураларын чазын тараан. Бирги суггарылгада 452 га, ийиги суггарылгада чүгле 126 га тараа суггарган. Ийиги суггарылгада эштер Самдан-оол, Биче-оол, Сокара, Чамбал олар ажыл нормазын ажыр күүседип хүн-бүрүде 15—20 ганы суггарып турар. Ындыг болза-даа, ол колхозтун Чаа-Барлык аксынын ол, бо талазында 300 га тараа июль айның 10-га чедир мырыңай суггартынмаан, тараанын үнүжү кадып, саргарып турар.

Суггарылданың озалдап турарының бир чылдагааны болза, буга унунун арыктарын чогуур үезинде белеткеп албаанында болур. Суггарыкчы эш Серин сугну тарааже аскып балырыпкан, 2—3 хонуктарда тарааны шоккарлай, дески эвес суггарып турган.

Ол колхоз бо чылын 50 га кукуруза тараан. Эш Санчыт бригадирлээн хову бригадазы бистиң тараавыс хөй, ынчангаш кукурузаны ажаап, суггарып шыдавас бис деп ойталап турар. Ынчангаш амдыгаа чедир кукуруза суггартынмаан, оон үнүжү чүгле 5—6 сантиметр өзүп үнген, чамдык черлерде шуут үнмөөн. Колхоз кукурузаны эрги ангыс, суг барбас багай черде тараан, кукуруза шөлүнде бок үнүштер хөй үнген, ам ону чүгле 8—9 өөренгичилер хол-биле аштап турар.

Тараа, кукуруза шөлдериниде бок үнүштер аштаарынга тускай херекселдерни кылып белеткеп алырын колхоз баштаар чери организаставаан.

Партия чырыдыышкынынга удуртулганы сайзырангайжыдар

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылы доозулган. Партия өөредилгезиниң бүгү звеноларынга—политбөлүмнерге болгаш политшколаларга, Кызыл хооркомунуң чанында марксизм-ленинизмниң кежээки университединге, партия райкомнарының чанында партийның кежээки школаларынга болган түнел кичээлдериниң болгаш экзаменнериниң көргүскени болза, эрткен өөредилге чылының иштинде дыка хөй коммунистер өөредилгениң программалыг материалын эки шиңгээдип, боттарының ниити билиин калбартып ап шыдааннар.

Кызыл хоорайның партия организациязының политбөлүмнеринге болгаш школаларынга, Каа-Хем, Бии-Хем, Улуг-Хем болгаш өске-даа районнарга түнел кичээлдер бедик идей-политиктиг деңнелге эрткилээн. СЭКП төөгүзүн өөренир талазы-биле хоорайның харылзаа черинге (пропагандист эш Серов), аъш-чем комбинадынга (пропагандист эш Назаров), хооран Советинге (пропагандист эш Шишигин) политбөлүмнериң түнел кичээлдеринге коммунистер дыка идепкейлиг киришкеннер.

Кадрларның идей-политиктиг белеткелиниң дугайында кичээңгейни партия организациялары улуу-биле салып турар апарган түнел кичээлдер көргүскен.

Эрткен өөредилге чылы эгелээр мурнуу чарында дык хөй районнарга партия комитеттериниң пленумнары болгулаан. Партия эге организацияларынга болган партия хуралдарынга чаа өөредилге чылында сорулгаларның дугайында айтырыгларны болгаш коммунистерниң өөредилгезиниң шынарын бедиринче угланган хемчеглерни тодаргай чугаалажып көрген. Партия чырыдыышкынынга практиктиг удуртулганы өскижириниң талазы-биле партия райкомнарының пропаганда болгаш агитация киллистериниң семинарын партияның область комитеди организастап эрттирген. Партия чырыдыышкынының четкизин четчелээриниң болгаш өөредилге чылын организастыг эгелээриниң талазы-биле областың партия активин районнарже ажыктарып үндүрген турган.

Партия чырыдыышкынының четкизин четчелеп турган үеэнде чамдык черлерге өөредилгениң эки-тура принцивин хажыткан турган частырыгны эдер ужурга элээн хөй партия организациялары таварышкан. Элээн каш чылдар иштинде биеэги-ле белүмнерге азы политшколаларга биеэги-ле материалдарын катаптан өөренип турган коммунистер марксизм-ленинизмниң чогаалдарын бот өөредилге-биле шиңгээдип алырының методун шилип алганнар. Белеткели кошкак чамдык коммунистер ажылчын аныяктарның кежээки школаларынга өөренип киргеннер. Политөөредилгениң хевирин шилип ап турган үеде коммунист бүрүзү-биле тус-тузунда дугуржуп чугаалажыр чорук политөөредилге дээш партия организациларының, а ол ышкаш коммунистерниң боттарының харыысалгазын бедиткен.

Политөөредилгеге эки-тура принцивин үрээн частырыгларны эдери-биле холбаштыр ыылдынган ажылдарның түнелинде партия чырыдыышкынының четкизинге чамдык өскерилгелерни болдурган. Ылаңгыя областың партия организациязында политшколаларның болгаш бөлүмнериң саны эвээжээн. Эрткен чыл-биле деңнээрге оларның саны 135 чедир кызырылган. Политшколаларның болгаш политбөлүмнериң санының эвээжээн чоруу оларны дуржулгалыг пропагандистер-биле хандырар арганы партия организацияларынга берген. Кызыл хоорайның, Чөөн-Хемчик, Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем, Эрзин болгаш өске-даа чамдык районнарның партия организациялары партия чыдырыышкынының четкизин дыка бодамчалыг четчелээннер. Ол чорук партияның политшколаларының болгаш политбөлүмнериниң ажылын элээн эжиктеп. Кичээлдериниң идей-политиктиг шынары бедээн. Партия чырыдыышкынының четкизи организас талазы-биле быжаан, дыңнакчыларның кичээлдерге келир чоруу эжиктеп болгаш материалдарны өөренип турган үеэнде дыңнакчыларның идепкейлиг чоруу бедээн.

Ынчалзажок, политиктиг өөредилгеге кижилерниң эки-тура принцивин үрээр частырыгларны төнчүзүнге чедир үзүткаарын СЭКП обкому, хооркому, райкомнары ам-даа чедип албаан. Чамдык партия организациялары политшколаларны болгаш политбөлүмнерни ёзу-хевир бөрымдаалап тургузар чорукту ам-даа үзүткап албаан. Кажан коммунистер боттарының өөредилгезиниң хевирин шилип ап турган үеэнде оларга идегевес чоруктар база турган.

Барыын-Хемчик болгаш Каа-Хем районнарның партия организациялары марксизм-ленинизмни боттары өөренип шыдаар эштерни политшколаларже болгаш бөлүмнерже киир бүрүткеп алган, ынчаарга белеткели кошкак коммунистерни бот-өөредилгелиглерниң санынга киргеп турган. Оон түнелинде чамдык политшколаларга болгаш бөлүмнерге дыңнакчыларның кичээлге келир чоруу эвээжээн, а бот-өөредилге деп санатыны турган эштер марксисчи-ленинчи теорияны өөренирин херек кырында соксаткан турган.

Эрткен өөредилге чылында областың партия чырыдыышкынының четкизинге шупту 353 пропагандистер ажылдап турган. Оларның иштинде 205 пропагандистер дээди болгаш дооспаан дээди эртенниг. Пропагандистерни белеткээринче болгаш оларны кижизидеринче чугула кичээнгейни партия организациялары салган. Хамыктың мурнунда пропагандистерниң үргүлчү ажылдаар семинарларының ажылын чаартып турган. Эрткен чылдарда ол семинарларның тематиказы политшколаларның болгаш бөлүмнериң программаларындан барык ылгашпайн турган. Эрткен өөредилге чылында семинарларның программазынга, марксисчи-ленинчи теорияның үндезин айтырыгларын, пропаганда ажылының методиказын эртемниң чаа чедиишкиннери-биле холбаштырган чугула айтырыгларын киргген.

Дыка хөй районнарга болгулаан семинарларга мооң адаанда чугула темаларга лекцияларны номчаан: «Пролетариаттың диктатуразының дугайында марксисчи-ленинчи өөредиг», «Төөгүнүң хөрээнге улус массаларның болгаш ийи-чаңгыс кижилериниң ролю», «СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлери болгаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериниң сорулгалары», «Пропаганда ажылының хевирлери болгаш методтары».

Кур болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырының, партия пропагандазының идейлиг шынарын бедиериниң болгаш өске-даа айтырыгларның талазы-биле партия организацияларының сорулгаларының дугайында чугула лекцияларны пропагандистер ол семинарларга дыңнааннар. Бо бүгү хемчеглер областа пропаганда ажылының шынарын көдүреринге дузалаан.

Марксисчи-ленинчи теорияны ханызы-биле өөренирин боттандырып турар пропагандистер областың партия организациязында бар. Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозта пропагандист эш Канчыыр-оол, Калинин аттыг колхозта пропагандист эш Буян, Каа-Хем районда «Сталинчы орук», «Ленинчи орук», Ворошилов аттыг колхозларда пропагандистер эштер Моңгуш, Шогжал, Ширнев болгаш өскелер-даа боттарының эки ажылыы-биле дыңнакчыларның хүндүлелин чедип алганнар.

Мурнакчы пропагандистерниң чедиишкиннери чүдел дээрге, олар боттарының ажылынга чаа-чаа үүлдерни ажыглап, бөлүмнериң болгаш политшколаларның кичээлдеринге эки шынарлыг белеткенин турарынга болур. Кызыл хоорай Советиниң чанында партия төөгүзү өөренир бөлүмүнүң пропагандизи эш Шишигинниң ажылының дуржулгазы ол дугайын тодаргай херечилеп турар. Эш Шишигин партия библиотеказынга болгаш хооркомга үргүлчү кээп, политкичээлдериниң планнарын канчаар тургузып алырының болгаш өске-даа айтырыгларның талазы-биле сүмелерни айтырып ап келген. Ол болза, дыңнакчыларга өөредип турар материалдарын хоорайның болгаш областың амыдыралы-биле болгаш делегейниң амгы байдалы-биле үргүлчү холбаштырып келген.

Туранның ортумак школазында болгаш «Өөк» совхозта пропагандистер эштер Селина болгаш Тарасова оларның эрттирип турган кичээлдери улуг сонуурганыг болуп турган. Балгазын МТС-зинде пропагандист эш Федулованың чорудып турган кичээлдери база-ла бедик деңнелге эртип турган. Кичээлдерге ол боду эки белеткеним, үзүктел чокка ажылдап келген. Эш Федулова бодунуң дыңнакчыларынга СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг доктаалын эки өөренирингe дузалаан. Эш Федулова чурттуң электрификациязының дугайында ленинчи планы, партияның XIV болгаш XIX съездериниң шиитпирлерин тодаргай тайылбырлап, дайынның чылдарында аар үлетпүрүн улуг ужур-дузалыг болганын, аар үлетпүргe техниктиг депшилгениң чугулазын ол онзалап демдеглеп турган. Пропагандистиң чугаалары МТС-тиң бодунуң амыдыралы-биле холбаалыг болуп келген. Пропагандистерниң ажылының эки дуржулгазы чыл-бүрүде улам-на байып турар.

Ынчалзажок, СЭКП-ниң хооркому болгаш райкомнары пропагандист кадрлар-биле ажылды ам-даа чогуур деннелге тургуспаанын миннири чугула. Хоорайның болгаш областың партия организацияларының эвлечлиг ажыл-агыйжы болгаш политиктиг сорулгаларының дугайын кичээлдерге эвээш тайылбырлап турган. Политкичээлдерни чорударының аргазы-биле оларны кошкак чепсеглеп, ажылдың дуржулгаларын байыдарынче болгаш нептередиринче кошкак кичээнгей салып келген. Пропагандистерниң семинар кичээлдери чамдык районнарга дыка үзүктелиишкинниг чоруп турган.

Эрткен өөредилге чылының база бир онзагай байдалы чүдел дээрге, бодунуң политиктиг өөредилгезин экижиткен коммунистерниң санының өскенинде болур. Дыка хөй коммунистер Коммунистиг партияның төөгүзүн болгаш теориязын бот-өөредилге-биле шиңгээдип алырын шилип алган, оон түнелинде бот-өөредилгелиглерниң саны областың партия организациязында 50 хуу өскен болуп турар.

Хоорком болгаш райкомнар идей-теоретиктиг деңнелин боттары бедидип ап турарларга дузалаарынче улуг кичээнгейни салып турар апарган. Марксисчи-ленинчи теорияның чамдык айтырыгларының болгаш марксизм-ленинизмниң чогаалдарының талазы-биле лекцияларның циклдиг номчулгаларын хоорком болгаш райкомнар организастап турган. Чүгле Кызыл хооркомунуң партия библиотеказы марксисчи-ленинчи теорияны бот-өөредилге-биле өөренип турарларга СЭКП төөгүзүнүң, политиктиг экономияның, диалетиктиг болгаш төөгү материализминиң база улустар аразының темаларының талазы-биле 50 лекцияларны номчулгазын организастаан. Теоретиктиг чугаалажыышкыннарны болгаш консультацияларны база чорудып турган.

Партия чырыдыышкынының четкизинде улуг четпестерниң дугайында чугаалавайн барып болбас. Кол четпестерниң бирээзи чүл дээрге, партия чырыдыышкынында ажылдың идей-теоретиктиг деннелинiң ам-даа куду болуп турарында. Кызыл хоорайның болгаш чамдык көдээ партия организацияларының чамдык политшколаларынга болгаш политбөлүмнеринге кичээлдер организас болгаш методика талазы-биле ыракта куду деннелге эртип турган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салган сорулгаларын областа боттандырарының айтыырыглары-биле өөренип турган материалдарны эвээш холбаштырыш турган. Дыңнакчыларның болгаш пропагандистерниң кичээлдерге келбейн турганының түнелинде чамдык черлерге кичээлдер эвээш эвес үстүп тургулаан.

Ол улуг четпестер Өвүр, Тес-Хем, Улуг-Хем болгаш Чөөн-Хемчик районнарның партия чырыдыышкынының четкизинге хөй турган. Коммунистерниң бот-өөредилгезин организастаарының болгаш удуртурунуң практиказында улуг четпестер база бар. Бай-Тайга болгаш Барыын-Хемчиктиң партия райкомнары коммунистерниң бот-өөредилгезинге кончуг кошкак дузалап келгеннер. Лекцияларны болгаш консультацияларны бо черлерге таварылга хевирлиг организастап турган. Ол черлерниң чамдык парторганизациялары коммунистерниң политиктиг өөредилгезин удуртурун шын эвес билип, ол чугула ажылды ала-чаягаарның агымынга кирген турган. Ында дыка хөй коммунистер политкичээлдерни чылдагаан чокка үзүп, өөренип турган материалдарын шиңгээдип албайн турган.

Чамдык партия организацияларының талазындан хыналданы кошкатканын ажыглап алгаш, чамдык коммунистер бот-өөредилгениң хевирин шилип алза-даа, а херек кырында каяа-даа өөренмейн келген. Кызылда Колхоз рыногунуң директору эш Вигуляров, областың садыг килдизинiң эргелекчизи эш Сапронов, АТК-ның ажылдакчылары эштер Антышев, Набоков, заготживсырье конторазының директору эш Васечкин, Туранның харылзаа конторазының начальниги эш Птицын, Таңды районнуң уполминзагы эш Чумак олар боттарының политиктиг өөредилгезин барык соксаткан турганнар. Ол коммунистерден негелдени кым-даа салбаны, оларга Уставтың негелделерин сагындырбааны канчап-даа таарышпас.

Хоорайның болгаш районнарның партия организациялары партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилге чылының түнелдерин чугаалажып көрген. Эрткен өөредилге чылының түнелдери-биле холбашкан айтырыгларның талазы-биле районнарга партия эге организацияларының секретарларының чөвүлел хуралдары база эрткилээн. Амгы үеде СЭКП обкомунуң чанында пропагандистерниң чайгы курстары эртип турар, белеткелдиг лектор болгаш консультант кадрларны шилип ап, пропаганда ажылының дуржулгаларын калбартып турар.

Хооркомнуң, райкомнарның, партия эге организацияларының соңгаарладып болбас сорулгазы болза, эрткен өөредилге чылында турган четпестерни бүрүн үзүткаары болгаш чаа өөредилге чылынга чедиишкиниг белеткенири болур.

Коммунистерниң политиктиг өөредилгезиниң деннелин улам бедидери, ынчангаш оларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин көдүрери — областың партия организациязының чугула сорулгазы.

Н. КУРБАТСКИЙ.

СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация киллистиниң эргелекчизи.

МТС-терде комбайннар септелгезиниң чоруп турарының медээзи

(июль 20-де хуу-биле).

Сарыг-Сеп	85,7
Балгазын	85,7
Чаа-Хөл	83,3
Шагаан-Арыг	79,1
Бай-Тайга	77,6
Бии-Хем	76,1
Сүт-Хөл	72,7
Кызыл-Мажалык	70,5
Кызыл	46,1
Бай-Хаак	39,2
Чадаана	45,4
Тес-Хем	15,3

Мурнакчы малчыннар

Кызыл районнуң Баян-Колда Сталин аттыг колхозунуң малчыннары СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң төөгүлүг доктаалын амыдыралга боттандырар дээш боттарынга алган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турарлар.

1954 чылдың октябрьда колхозтуң баштаар чери 1955 чылдың октябрьга чедир үениң иштинде хой малдың баш санын немей өстүреринiң планын тус-тус кадарчыларга берген турган. Ол планныг онаалганы олар хуусаа бетинде ажыр күүседткеннер.

Ылаңгыя Б. К. Дагбалдай, В. К. Батна, К. Дүрбүлек, Б. К. Хүрбе-Сарыг, Б. Балчыр-оол олар кадарган хойларының чаш төлүн бүрүн менди өстүрүп турарлар. Октябрьга чедир ам-даа хөй баш анайларны болгаш хураганнарны немей алыр дээш сорук киришкиниг ажылдап турарлар.

Дүк кыргылдазының талазы-биле алган хүлээлгелерин база эки күүседткеннер. Чижээлээрге, Батна болунга быжыглаан 134 хойларындан 300 килограмм дүктү, Хүрбе-Сарыг 173 хойдан 382 килограмм дүктү, Отсер 250 хойдан 568 килограмм дүктү кыргып ап, хүлээлгезин ажыр күүседткеннер.

Олар боттарының малдаан хойларын Тойлуктуң болгаш Кара-Сугларның эки одар белчиирлиг серинн чайлагларында семирти одарладып турарлар.

Кадарчылар мал кадарарындан аңгыда, малдың чемин белеткээринге болгаш орансавазын тударынга база идепкейлиг киржип турар.

О. КУЛАКТАЙ,

колхозтуң хой фермазының эргелекчизи.

„Совет Тыванын 5 чылы“ колхозта

Өвүр районда «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтуң колхозчулары ниитиниң ажылагыйын улам ынай хөгжүдери дээш элээн ажылдарны кылган. Коммунист эш Конгар 473 аныяк иттерни шыырак деңгиделиг кылдыр семиртип турар, ирт бүрүзүнден 1 килограмм 800 грамм чедир дүктү кыргып алган болгаш пландан ажыр 103 килограмм дүк дужааган. Эш Шанмак-оол алтай уксаалыг 10 кошкарларның бирээзинден-не 5—6 килограмм дүк кыргып алган, эштер Янзы, Байыр-оол олар дүк кыргып алыр планын ажыр күүседткен. Саанчылар бо чылын инек бүрүзүнден 500 литр сүт саап алыр дугайында хүлээлге алган. Ол хүлээлгени долдур болгаш ажыр күүседип болурунуң аргазы бар. Чартык чыл дургузында инек бүрүзүнден 300—400 литр сүт саап алдынган.

Колхозчу малчыннар малды чайлагларда эки семиртип, оон чаш төлүн деңгилделиг доруктурып турар. Хойжулар бо чылын төрээн 1209 хойдан 1283 хураганны, 975 өскүден 1059 анайны менди алганнар. Өскү кадарчызы эш Санчат-оол 162 төрээн өскүден 179 анайны, эш Кара-Хуурак 130 өскүден 171 анайны чидириг чокка алган.

* * *

Тудуг бригадазы 1892 кубометр ыяш белеткээн, ынчангаш оон планын ажырган. Бригада 25 чурттала бажыннарының ханызын, 1260 баш мал кирер 4 кыпкы кажааларны тудуп дооскан болгаш деринин кылып турар. Дилигжилер Шыырап, Очур-оол болгаш оон-даа өскелер ыяш дилер нормазын хүн-бүрүде 150—200 хуу күүседип келген. Тудугжулар бо чылын тудуг планын долдур күүседир дээш күженишкиниг ажылдап турар.

Т. ДОРЖУ.

Шыдыраа маргылдаазынга киржир эрге дээш

СЭКП обкомунуң чанында бир ай хуусаалыг пропагандистер семинарының дыңнакчылары областа болуп эртер шыдыраа маргылдаазынга киржир сорулга-биле эң шилиндек 17 шыдыраачыларның белеткел оюнун эрттирген.

Оон киржикчилериниң үш хонук дургузунда уламчылаан демиселиниң түнелинде Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозтан келген Юрий Базыр 14 кижини уткаш, тиилеп үнген. Бай-Тайга районда башкы Шири 12 кижини уткаш, ийиги черни, Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозта Шыырап, СЭКП Эрзин райкомунда Ноозун 11 кижини уткаш, үшкү черни, Бии-Хем районда башкы Сагаан 10 кижини уткаш, дөрткү черни, Тожу районда Үзек 9 кижини уткаш, бешки черни тус-тузунда үлешкеннер. Ынчангаш олар область маргылдаазынга киржип болурунга эң эки түнелди көргүскеннер.

А. НООЗУН.

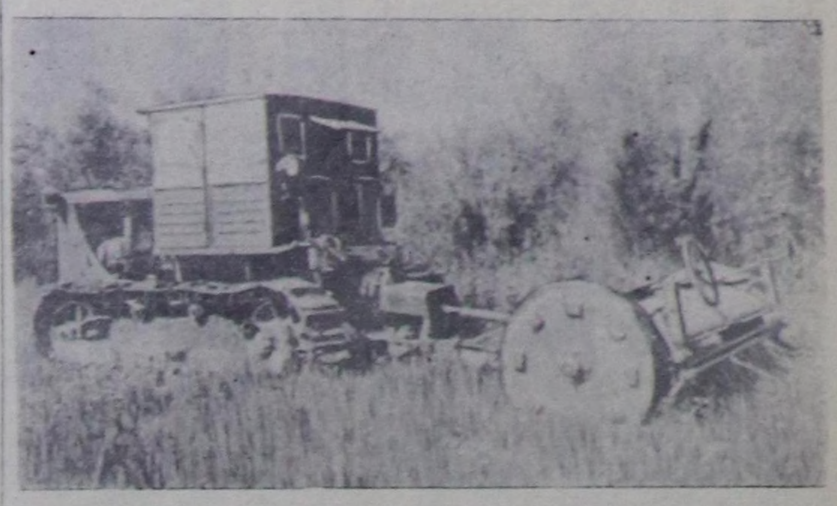

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунда мал чеминiң белеткели дүргени-биле чоруп турар. Ында ажылдап турар Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары мал чеминiң белеткели-биле кады келир чылын сиген кезер черлерни белеткеп турар. Олар сиген кескен черлерниң деңгелиин болгаш өске-даа чүүлдерин дескилеп турар.

Чурунта: Ф. А. Чепрановтуң агрегадының колхозтуң шөлүн дескилеп турары.

Фото **Г. Сиротиннии.**

Мөңгүн-Тайгада мал ажылынче кичээнгей салыр

СЭКП Төп Комитединiң январь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш Бай-Тайга районнуң Мөңгүн-Тайгада малчыннары малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле эвээш эвес чедиишкиннерлиг болуп турар. Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарының Мөңгүн-Тайгада хой, өшкү база сарлык малдары 122 коданда турар. «Мурнакчы» колхозтуң бүгү малының 75 хуузу Мөңгүн-Тайгада, ында ол колхозтуң хой болгаш өшкүнүң 4, чылгының 1, сарлыктың 1 фермалары бар.

Мал ажылы дээш кызымак демисежип турар малчыннар хөй. Чижээ, «Мурнакчы» колхозтуң хойжузу Доңгак Опаш-232 баш хойдан 232 хураганны, Сталин аттыг колхозтуң өшкү кадарчызы Хертек Хунан-Кара 182 өшкүден 182 анайларны ап, менди доруктурган.

Колхозтар мал өстүреринiң күрүне планын күүседип турар-даа болза, малдың продуктулуун бедидер талазы-биле онаалдалар ам-даа чедир күүсетинмейн турар. Бир баш хойдан ортумаа-биле 1,3 килограмм дүктү кыргып алган. Саар сарлык бүрүзүнден ортумаа-биле дүн-хүнде үүгле 1,5 килограмм сүттү саап ап турар.

Бай-Тайга районнуң партия, совет органнары, ылаңгыя областың көдээ ажылагый эргелели Мөңгүн-Тайганың мал ажылынче чогуур кичээнгей салбайн турар. Ында ийи колхозтуң малы 36 муң ажып турар хирезинде-ле зооветажылдакчылар мынчага чедир четчелетинмээн. Оон уламындан база ында мал ажылының продуктуларының үчёт, отчёдун, малдың ажаалгазын, чемтерилгезин шын тургуспаанындан малдың өлүр чоруу хөй болуп турар. «Мурнакчы» колхозтуң Мөңгүн-Тайгада турар малындан үүгле бо чылдың май айда безин 444 баш улуг, биче малдар өлген. Ындыг байдал Сталин аттыг колхозта база бар.

Малче чамдык малчыннарның хайгааралы эң-не куду деңнелде. Чижээлээрге, сарлык фермазының (эргелекчизи эш Чылбак-оол) саанчызы эш Хеймеректиң харыысалга чогу-биле бир бызаа курттаап сидин муңгашталып өлген. Ол ышкаш Сталин аттыг колхозтуң өшкү кадарчызы эш Мөңгүн-оол, «Мурнакчы» колхозтуң хоойжузу эш Дуктүүшпей олар малды боттары ажаап, шын одарладып кадарбайн, бичии ургларга кадартып турары-биле оларның кадарган малының чидириг 45—53 баш чедип турар.

Малга четчир санныг чемнерни чыл-бүрү белеткевейн, үүгле одар-белчиирге малдарны кыш ажырып турары-биле оларның деңгилдези мынчага чедир багай. Мөңгүн-Тайгада хой, өшкү болгаш сарлык малдарга таарышкан делгем шөлдүг, эки одарлыг одар-белчиир четчир. Одарларны чөп ажыглаары-биле, малды одарладырын шын организастаары-биле «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарның Мөңгүн-Тайга участогунга бир-бир зоотехниктерни областың көдээ ажыл-агый эргелели кыска хуусаада чорудары негетинiп турар.

«Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарның ферма эргелекчилери болгаш тус-тус малчыннары малдың баш санын өстүреринiң, малдан алыр продукцияның онаалдаларын, чогум чүүү чедип алыр дээш ажылдап турар сорулгазын мынчага чедир билбестер. Чижээ, Кара-Белдирде хой фермазының (эргелекчизи эш Серээ) 10 санныг хойжулары хойну өстүреринiң планын, бир баш хойдан чеже килограмм дүктү кыргып алырын шуут билбес болуп турарлар. Малчыннарның ажылдап алган күш-хүннерин күш-ажыл дептерлериндe биживейн турар болгаш чамдык малчыннарга күш-хүннерин чогуур өйүде санап бербейн турар. Бо талазы-биле колхозтарның баштаар черлери, оларның санажылга ажылдакчылары болгаш зоотехниктери онза четпес ажылдаанын фактылар херечилеп турар-дыр. Фермаларның, малчыннарның аразында социалистиг чарыш организастатынмаан.

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарының Мөңгүн-Тайгада малчыннары хой, өшкүнүң анай, хураганын хөнеп, кажаалап алгаш саар, эрги ёзунуң хоралыг практиказын амдыгаа чедир ажылдап турар. Ындыг практика-биле партия, совет, көдээ ажылагый органнары, ылаңгыя колхозтарның баштаар черлери шыңгыы демиселди чорутпайн, оон-биле эштежип турары шын эвес. Хой болгаш өшкүнүң анай, хураганын үзүп саар чорукту, моон соңгаар шуут болдурбас херек.

Ниитиниң малындан колхозчуларның хууда малын тускай ажаап, кадарар чуруму «Мурнакчы» болгаш Сталин аттыг колхозтарның баштаар черлери бөгүнге чедир боттандырбайн турарын айтыры чугула. Ниитиниң бүгү малындан колхозчуларның хууда малын аңгылаап, тускай кадарчыларга малдадырының хемчеглерин дарый алыры ол колхозтарның баштаар черлериниң, суму Советиниң соңгаарладып болбас сорулгазы болуп турар.

Малчыннарның культурлуг амыдыралын экижидер талазы-биле район организациялары болгаш ол колхозтарның баштаар черлери кол кичээнгейни салбайн, малчыннарга чугула хереглетиннер идик, хеп аймаан хандырып бербейн турар. Кежүп чоруур садыгларны Каргы болгаш Мөген-Бүрен бажында организастаан-даа болза, чамдык чугула хереглелдиг барааннары ында чок болуп турар. Малчыннарга солуннар, журналдар чогуур өйүде четпейн турар болгаш чамдык малчыннар шуут албайн турарлар. Чижээ, хойжу эш Чамзырын «Шын» солуннуң үүгле 40 номерин алган болуп турар.

Малчыннарның бөлүк турар черлеринге оюн, шин, концерт үндүрер талазы-биле культбригадаларны район-даа, область-даа организациялары чорудуп бээр дугайында чогуур хемчеглерни албайн турарын база айытса чогуур.

Малчыннарга медицина хандырылгазы онза багай. Каргының Мугур-Аксында 4 эмчи ажылдап турар хирезинде-ле тус-тус мал фермаларынга, малчыннарга барып боттуг дузаламчыны чедирбейн, чонуң ортузунга культураның, арыг-шеверниң тайылбыр ажылдарын чорутпайн турар. Малчыннарның бөлүк черлеринге кижи эмчиларинiң хандырылгазын күштелдирер дугайында район, суму организациялары шыңгыы хемчеглерни алыр ужурлуг.

Мөңгүн-Тайгага мал ажылын улам-на хөгжүдүп, оон продуктулуун бедидерде районнуң зооветажылдакчыларының күженишкиниг ажылдаары негетинiп турар. Ол сорулга-биле Каргыда, Мөген-Бүренде, Тоолайлыгда малчыннарның бөлүк турар черлеринге зооветеринарлыг өөредилгени доктаамал чорудары чугула. Ол ышкаш Мөңгүн-Тайгада турар малдарны бруцеллёз аарыгга удур шинчиири-биле лабораторияны областың көдээ ажыл-агый эргелели кыска хуусаада чорудып бээри негетинiп турар. Малчыннарның культурлуг хандырылгазынче кол кичээнгейни салып Мөңгүн-Тайгаже оюн, шин, концерт көргүзер культура бригадазын, кино чуруктарны Бай-Тайга районундан болгаш областың культура эргелелинден чорудып бээрин малчыннар негеп турарлар.

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому, колхозтарның партия организациялары малчыннар ортузунга партийжи-политиктиг болгаш агитас-массалыг ажылдарны күштелдирип тургаш, мал ажылын хөгжүдериниң, оон продуктулуун бедидериниң онаалдаларын чедиишкиниг күүседир дээш күженишкиниг ажылдаары эң чугула.

А. БИЧИЖИК.

Колхозта ясли

Таңды районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде уруглар яслизин ажыткан. Ында колхозчуларның 60 ажыг уруглары бар.

Яслиниң хандырылгазын болгаш оон ажылын эки тургускан. Уругларны идик-хеп, орун-дөжек болгаш аъш-чем-биле бүрүн, хандырган. Оон ажылдакчылары боттарының хүлээлгелерин үлегерлиг күүседип уругларның кижизидилгезин эки тургускан. Ясли культурлуг, оон арыг-шевер байдалы эки. Уругларга эмчиниң дузаламчызын үргүлчү көргүзүп турар. Уруглар ойнаар тускай залды кылган.

Колхозта ясли ажыттынган чорук колхозчу хөрээженнерни колхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле киириштирер арганы берген.

А. ДОРЖУ.

Саман бүдүрүлгезинде ажыл

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелинiң саман бүдүрүлгезинде 15 колхозчу хөрээженнер ажылдап турар, кыска хуусаанның иштинде элээн ажылдарны кылгылааннар. Олар саман кургадыр бир улуг сарайны болгаш доврак хоюдар 2 шаңны кылбышаан, 16.000 эки шынарлыг саманны бүдүргеп.

Саман бүдүрүлгезинде ажылдап турарлардан эштер Дамбуваа, Чанзанмаа, Седижик, Дарыймаа олар ажыл нормазын хүн бүрүде ажыр күүседип, казымаккай ажылдап турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Чаа өөредилге чылынга школаларны үлегерлиг белеткээр

Хожудаашкынны узуткаар

Школаның чаа өөредилге чылынга белеткелинче кайда-ла чогуур кичээнгей салдынган, олче бүгү-ниитиниң күжү мобилизастатынган, школаларның удуртукчулары бүгү белеткел ажылдарын тодаргай планнаваш, ол чугула ажыл херекти хүн-бүрү организастыг башкарган турар болдур, ында ажыл херек чедишкинниг шиитпирлетинер, ынчангаш школа чаа өөредилге чылынга чогуур өйүнде белеткетинген турар ужурлуг.

Барыын-Хемчик районнуң чамдык школалары эрткен чылга бодаарга чаа өөредилге чылынга дүрген темпи-биле белеткенин турар. Районда Кызыл-Мажалыктың ортумак, Эрги-Барлыктың чеди чыл школаларының белеткели эки чоруп турар. Ол школаларның директорлары эштер Тары-Сюрюн, Келик-Сенги олар башкылар коллективтерин, ажылчыннарны организастыг эвилелден турар. Ол школаларның капитал болгаш үүрмек септелгелери дооступ турар. Интернаттары чугайлатынган, септетинген, ам чүгле шалаларын будууру арткан. Парталар септетинген.

Кызыл-Мажалык ортумак школаның каш чылдар дургузунда ажыглалга кирбейн турган бажыңын бо өөредилге чылында ажыглалга киирер болгаш ооң иштики септелгелери эки чоруп турар. Ында үш печканы кылып тургузары, дөрт хааржак шил-биле рамаларны шилдээри артыкан. Ол школаның 3500 кубометр артулар ыяжының 2500 кубометри школаның чанында дүжүртүнген болгаш ында Кызыл-Мажалык АТК-ның ийи автомашиназы үргүлчү ажылдап турар.

Ол школаларның септелгелериниң эки чоруп турарының бир кол чүүлү болза, школа удуртукчулары септелге үезинде школаның, интернаттың ажылчыннарын шын организастап турарында болур. Район төвүнде ортумак школаның септелгезинде 42 кижи, ооң иштинде ажылчыннар 24 кижи доктаамал ажылдап турар. Септелгеге ат ажылчыны эш Кула, ажылагый эргелекчизи эш Братчиков олар үлегерлиг киржип, оналашкан ажылдарынга ак сеткилдиг болуп, тудуг материалдарын үзүктел чок хандырып турар. Эрги-Барлык школазының ажылчыннары үш өрээл башкылар бажыңының септелгезин боттары кылып турар.

Ындыг болза-даа районнуң чамдык өске школаларында чаа өөредилге чылының белеткел ажылдарында байдалды алырга тодаргай хемчеглер болгаш оперативтиг удуртулга кошкак болуп турар. «Совет Тываның 5 чылы» көдээ ажыл-агый артелинде школаның капитал-даа, үүрмек-даа септелгези улуг турбуже, олче кичээнгей кошкак салдынган. Аңаа чаа өөредилге чылында чеди чыл школазы ажыттынар. Ында школаның, столовая-ның, хлеб быжырар черниң чаа тудугларын кылып турар. Соруулга ол хире улуг салдынган турда, колхоз баштаар черниң даргазы эш Бичен-оол, партия эге организациязының секретары эш Мижит-Доржу олар боттуг хемчеглер албайн турар.

Ол чаа тудугларның чарыгдалынга колхоз баштаар чери 90 муң рубльди алган турбуже, шифер, кадаглар болгаш өске-даа тудуг материалдары-биле хандырбайн турар. Колхозтуң тудуг бригадазындан үүгле чеди быжаңчы ажылдап турар. Башкылар бажың-биле хандыртынмаан. Бир эвес ол тудугларны чогуур үезинде доозарынга шыңгыы хемчеглерни чорутпас болза, чаа өөредилге чылында ол школага бергедээшкиннер таваржып болуру чугаажок.

Ак-Товурак суурда чеди чыл школазының септелгези улуг болгаш хөй янзы. Ол школаның эрткен чылда септелгезин багай чоруткан-ындан, ооң 13 печказы буступ үрелген. Оон ужурундан чаа өөредилге чылының белеткелинге көрдүнген акшазы ажыр чарыгдатынган. Школа директору эш Тугур-оол райкүүскомдан септелгеге 25 муң ажыг рубль бээрин манап олурушкан. Ол школада башкылар бажыңы чедишпес, чамдык башкылар ында райүлетпүр комбинадының бажыңында олурып турар, ооң директору ол башкыларны өскээр көжүрерин негээн. Одаар ыяжының 50 хуузу школа чанында дүшкен, ынчалза-даа чамдыктары кактынмаан. Интернат эргелекчизи эш Чүлдүм интернатта ажылдап турар ажылчыннарны удуртпайн турар. Интернатты, школаны чугайлаарының болгаш сөөрттүп эккеп каан белен чудуктарны доорап кактырарының талазы-биле шеф дузаламчызы организастатынмайн турар.

Бо ийи школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелин чогуур өйүнде чедишкинниг доозуп болурунуң бүгү-ле болдунар аргалары бар. Хамык ужур хамаарышкан көдээ Советтиң, колхоз баштаар черниң, ында партия эге организациязының удуртукчуларының хайгааралындан дашкаарлаанында деп саналар херек.

Районнуң школаларында чаа өөредилге чылының белеткелинде болгаш септелгеде шил, будук олифа, кадаглар болгаш өске-даа чугула чүүлдер чок болуп турарын айтыры эргежок чугула. Бо талазы-биле облоно, ооң хандырылга черинин базазы чогуур үезинде школаларны хандырбайн турар. Ылаңгыя облононуң хандырылга черинин базазы, ооң эргелекчизи эш Кондратьев школа директорларының негелдезин хандырбайн, куруг аазаашкыннар берип турар. Ооң-биле кады интернаттыг школаларда күрүне хандырылгалыг уругларга ийик-хеп болгаш өске-даа чүүлдериниң хандырылгазынче кичээнгей салдынмайн турар.

Чаа өөредилге чылынга белеткел талазы-биле районнуң дөрт школазында херектиң байдалы ол хире ылгалдыг-ыр. Мынчангаш өске-даа школаларның чаа өөредилге чылынга белеткел ажылдарын дүргедириниче Барыын-Хемчик районнуң партия, совет, улус өөредилге органнары онза кичээнгейни салза чогуур.

Д. АРАКЧАА.

Четпестерден дарый уштунар

Школаның өөредилге-киҗизидилгелиг болгаш өске-даа ажылдарының чедишкинниг болур чоруу чаа өөредилге чылынга школаны үлегерлиг эки белеткээринден кол хамааржыр.

Эрткен 1954—1955 өөредилге чылынга Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг чеди чыл, «Тиилелге» колхозтуң эге болгаш Кара-Суг ортумак школалары эки белеткелдиг ужурашканнар. Ол школаларның девискээринге хамаарышкан школа назылыг бүгү уруглар 100 хуузу-биле школаже хаара туттунган.

Район төвүнде ортумак школа (директору эш Кызыл-оол), Молотов аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтарда чеди чыл школалары багай белеткелдиг турганнар. Өөредилге чылының дургузунда оттулар ыяш төнүп турганы-биле 3—4 хонуктарда кичээлдер болбайн турган. Өөредилгеге болгаш интернатка таарымчалыг байдалдар тургустунмааны-биле өөреникчилер аарып, чамдык өөреникчилер школадан шуут үнүп чоруй баар таварылгалар турган.

Бо чылын районнуң чамдык школалары чаа өөредилге чылынга эки белеткениг турарлар. Ак-Туруг чеди чыл школазы (директору эш Сыч) капитал септелгени дооскаш, ам үүгле үүрмек септелгени чорудун турар. Ол ышкаш Кара-Сугдан бир школаны көжүрүп тудуп алган болгаш 1500 кубометр азы өөредилге чылынга четчир хемчээлдиг оттулар ыяшты белеткээш, школа чанында сөөртүп алган. Ол ышкаш Үрбүнде чеди чыл школазы капитал септелгени колдуунда дооскаш, четчир хемчээлдиг оттулар ыяш-биле хандыртынган. Ак-Туругда чеди чыл школазының башкыларынга ол сумунуң Советди (даргазы эш Даваа) ийи аал ишти чурттаар бажыңны тудуп берген.

Ынчалза-даа районнуң чамдык школалары чаа өөредилге чылынга белеткелди кончуг ооҗум темпи-биле чорудуп турар.

Булун-Терек чеди чыл школазын (директору эш Шыдыраа) ортумак школаже шилчидери-биле холбаштыр 80 муң рубльдиг септелгезин кылыр ужурлуг турбуже сөөлгү хүннерге чедир үүгле 20 муң рубльдиг септелгезин азы школаның штукатуралаарын доозуп турар. Школаны крышалары болгаш печкаларын септеп кылыры дээн ышкаш чугула ажылдарже ам-даа эгелеп кирбээн. Ол школа 2000 кубометр одаар ыяш белеткээр тургаш, үүгле 800 кубометрни белеткээш, ара соксап каан. Булун-Терек школазы ыяш чоогунда турар хирезинде-ле чыл бүрүде одаар ыяшка бергедей бээр таварылгалары эвээш эвес.

Район төвүнде чеди чыл школазының чаа өөредилге чылынга белеткели база-ла багай. Кара-Сугдан бир школаны сөөрткеш, немей тудуп алыр ужурлуг тургаш, ол школаны үүгле турган черинде бүзүп кааш сөөртүлгезин мынчага дээр эгелевээн. 2500 кубометр одаар ыяш белеткээр тургаш, 1500 кубометр ыяшты белеткээн, ооң үүгле 800 кубометрин школа чанында сөөртүп алган. Септелгенин чоруп турары ооҗум темпиде.

Районнуң улус өөредилге килдизи (эргелекчизи эш Содунам) болгаш чамдык школаларның директорлары башкы кадрларның чурталга бажыңнарын экижидериниче кошкак сагыш садып турар. Чижээ, Булун-Терек школазынга 6 аал ишти чурттаар башкылар бажыңының капитал септелгезин кылыр турган амга чедир эгелевээн. Районнуң өске-даа школаларында башкылар бажыңнарының септелгези багай чоруп турар. Башкы кадрларның саны өзүп турар болганда оларның культурлуг чурталгазынче улуг кичээнгейни салыр ужурлуг.

Школа ажылы бүгү ниитиниң хереэ болур ужурлуг турбуже чамдык партия, совет организациялары болгаш колхоз баштаар черлери школа ажылы дээрге биске хамаарышпас, ол үүгле башкыларның болгаш школа директорларының хереэ-ле болгай деп окта шын эвес көруп турар хөөннер бар.

Эрткен өөредилге чылында Молотов аттыг колхоз ында чеди чыл школазының одаар ыяжын белеткеп бээр болуп кереэ чаргаш, 280 кубометр ыяшты чедир күүсетпээни-биле кыштың берге соок үелеринде школаның өөредилгези үстүп турган. Ол колхоз бо чылын база-ла школа септелгезинге хереглетинер тудуг материалы ыяш белеткеп бээр болуп кереэ чарып алган хирезинде-ле ону амга чедир күүсетпейн турар. Ынчангаш школаның септелгези улуг хожудаашкында.

Ленин аттыг болгаш Молотов аттыг колхозтарда партия эге организациялары школалар септелгезинче кичээнгейни күштелдирбейн турар. Молотов аттыг колхозта партия эге организациязының секретары эш Шаравии, Ленин аттыг колхозта партия эге организациязының секретары эш Күдер олар чаа өөредилге чылынга школаны белеткээринин дугайын чугаалажып көрбээннер. Ол хамаан чок эрткен өөредилге чылында ургларның өөренип, чурттап турар черлеринге безин кончуг хаая барып, башкылар Төвүлелиниң хуралдарынга олурушпайн, школада пионер, комсомол организацияларынга удуртулга, дузаламчы чедирбейн турганнар.

Районнуң күүсекчи комитеди (даргазы эш Чанзан-оол) чаа өөредилге чылынга школаларны үлегерлиг белеткээринче көдээ Советтерни болгаш районнуң улус өөредилге килдизин тодаргай удуртпайн турар. Чаа өөредилге чылынга школаларны белеткээриниң дугайында айтырыгны июнь 30-де район Совединиң сессиязынга чугаалашкаш шиитпир хүлээн алган. А ол шиитпирде салдынган соруулгаларны амыдыралга күүседир дээш боттуг хемчеглер чорутпаанындан школалар септелгезиниң ооҗум темпизи өскерилбейн турар.

Чаа өөредилге чылынга школаны чедишкинниг белеткээрде хөй-ниитиниң, ылаңгыя ада-иелериниң киржилгезин калбартып, албан организацияларының школага шефтелгезин организастаары улуг ужур-дузалыг болур. Ол ышкаш школа назылыг ургларның учёдун өй-шаанда шын чорудары эргежок чугула. Школа назылыг ургларның учёдун чорударынга көдээ Советтер шуут харыысалгалыг. Бо ажылга партия, комсомол организациялары идепкейлиг киржир ужурлуг.

М. МАРТАШ,

СЭКП Чаа-Хөл райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидер

Сүт-Хөл районда культура чырыдыышкын албан черлериниң четкизи чыл санында калбарып, чоннуң хүн бүрү өзүп турар культурлуг негелдезин хандырар талазы-биле ажылдар эллээн экижээн.

Киров аттыг колхозта номчулга бажыңы (эргелекчизи эш Борбак), «Сталинчы орук» колхозта кызыл өг (эргелекчизи эш Доңнай-оол) колхозчулар ортузунга культура-массалыг ажылдарны эллээн экижиткен. Бригадаларга, фермаларга, ылаңгыя ырак черлерде малчыннарга чаа солуннарны чогуур үезинде чедирип, тайылбыр ажылдарын доктаамал чорутпушаан, көргүзүг самбыраларын болгаш агитхуудустарны үндүрериниге дузалажып турарлар.

Ол ышкаш Киров аттыг, Сталин аттыг колхозтарда көжер киноиуң механиги эш Кызыл колхозчуларга кино көргүзүглерин эки организастаан. «Сталинчы орук» колхоз чаа клубту туткаш, ажыглалга кирген. Ында культура-массалыг ажылдар багай эвес чорутунуп турар Колхозчуларның бажыңнарында радио шугумнарын киирип берген, олар ам сөөлгү медээлерни дыңнап турар апарганнар. Киров аттыг болгаш «Сталинчы орук» колхозтарда партия организациялары (секретарылары эштер Шокпаа, Канчыр-оол) культура албан черлериниң ажылынга удуртулганы эллээн экижиткен.

Ындыг болза-даа, районнуң культура черлериниң ажылында улуг четпестер бар. Районнуң культура килдизи (эргелекчизи эш Метке) чоннуң ортузунга культура-массалыг ажылдарны калбартыр ажылды, культура-чырыдыышкын албан черлериниң четкизинге удуртулганы куду деңнелге тургускан. Район төвүнде культура бажыңы (директору эш Сидоров) лекция номчулгаларын, илеткелдерни, аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл белүүмнерин организаставайн турар. Ол культура бажыңының ажылын сегидериниче районнуң культура килдизи кичээнгей салбайн келген.

Ол ышкаш Жданов аттыг, Калинин аттыг колхозтарда партия организациялары ол колхозтарда культура черлериниң ажылын четпес удуртуп, культура массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле активчилерге даянып ажылдавайн турар. Районда ном садыглаашкыны, номчукчулар-биле ажыл экиживаан. Ылаңгыя районнуң төвүнде ном садыының эргелекчизи эш Лучковская магазинни чогуур шагында ажытпайн, садып алыкчыларны хөй шактарда манадып турар таварылгалар хөй.

Районда культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорудары районнуң культура килдизиниң негетинип турар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Дүк кыргылдазын көвүдедир дээш

СЭКП ТК-ның январь Пленуму 1954 чыл-биле дөмейлээрге 1960 чылда дүк бүдүрүп үндүрериг 1,8 катап көвүдедир солулганы салган.

Бистиң областың колхозтарында бар ак-даа, кара-даа, кара баштыг ак-даа хойлар дүккүр продукциязы чавыс, 1-ден 1,5 килограмм дүк берип турар. Ол хойларның дүгүнүң аразында өлүг дүктерлиг болгаш өске-даа четпестерлиг болган. Чурттуң кадыг дүктүг хойларының продуктулуунуң ындыг шынары дүк талазы-биле өзүп турар хереглелди хандырып шыдавас.

Чурттуң хойлары биче продуктулуг, кадыг дүктүг болгаш орулгазы чавыс болуп турарын барымдалаваш, кадыг дүктүг хойларның орнунга нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойларны кыска хуусаанның иштинде нептередип өстүрериг колхоз, совхоз бүрүзү боттандырары негетинин турар.

Бо талазы-биле кол хемчег болза, чурттуң хойларын нарын дүктүг уксаалар-биле хайнактаарын калбак хемчээлдин-биле нептередири болур. Малдарның шынарын экижидериниң талазы-биле үрелел ажылын организастаары болгаш нарын болгаш чартык нарын дүктүг чурт уксаазын тургузарының бүгү байдалдары бистиң областың колхозтарында бар.

Нарын дүктүг болгаш чартык нарын дүктүг хой ажылын сайзырадыры колхозтарга болгаш өске-даа ажыл-агыйларга экономика талазы-биле дыка ажыктыг. Бир эвес дүктен орулганы ап көөр болза байдал мындыг: кадыг дүктүг бир хойдан 1,4 килограмм дүктү кыргып алгаш, колхоз оон 9 рубль 90 копеектиг орулгазын алган болза, чартык нарын азы нарын дүктүг хой-биле экижиткен чурттуң хайнак хойларының бирээзинден-не кыргаан дүктен 54 рубль 60 копеекти, ынчаарга бир баш нарын дүктүг хойдан кыргаан дүктен 84 рубльди алыр. Кадыг дүктүг 5 муң хойларның дүгүнүң өртээ 69 муң рубль турунда, чартык нарын дүктүг хойларныы—810 муң рубль, нарын дүктүг хойларныы—1 миллион 260 муң рубль болур.

1955—1960 чылдарда мал ажылының продукциязын бүдүрүп үндүрерин көвүдедириниң талазы-биле перспективтиг планнарны чогаадып кылбышаан, областың колхозтары 1960 чылда ниити коданга нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойларның 36,5 хуудан эвээш эвес болурун база бир баштан дүк кыргып алыры 3 килограммдан эвээш эвес болурун планнаан. Дүктүң ниити кыргылдазын 1954 чыл-биле дөмейлээрге 1960 чылда 5,4 катап көвүдээр.

Дүк бүдүрерин ынчалдыр көвүдедири кадыг дүктүг хой ажылын нарын болгаш чартык нарын дүктүг хой ажылы кылдыр чаартырын колхоз бүрүзүнден негеп турар. Бо сорулганы боттандырарын уксаалар аразының хайнактаашкынын кылып тургаш чедип алыр.

Хойларны өстүрериге хайнактажылганы калбаа-биле ажыглаары малдарның уксааларын шын шилип алырындан, оларның ажаалгазын, чемгерилгезин экижидериниң үндезин хамааржыр.

Бистиң областың хойларының уксаа аразының хайнактажылгазын алтайын нарын дүктүг уксаазы-биле чорударын сүмелеп турар. Ол уксаанның үнелиг чүүлү болза, Сибирьның агаар-бойдузунуң кадыг-дошкун байдалынга оон шыдамыккайы болуп турар. Бо уксаанның малдары эки Эьт-бот тургузуглуг, быжыг, боттары улуг, кошкарларның дириг дензизи 100—110 килограмм; бир баш кыс хой 6—7 килограмм, кошкар 11—14 килограмм дүктү чылда берип турар.

Бистиң областың колхозтарында хойлар бүдүн чылда одарладыышкында турар, кышкы үеде сиген болгаш өске чемнерни үүгле немелде чем кылдыр берип турарын барымдалаваш, тус черниң хойларын алтай хойлар-биле хайнакташтырар үеде хайнак хойларның организминиң улуг туруштуг болурун болгаш чурттуң агаар-бойдузунуң база аъш-чемниң байдалдарынга эки таваржырын бүрүн камгалап алыр херек.

Ынчангаш баштайгы чылдарда хайнак кыс хойларның I—II салгакчыларын, кошкарларның I—III салгакчыларын алыры-биле кызыгаарлатынар болгаш ындыг хайнактарны «бодунга» өстүрер болгаш чаңгыс аай дүктүг нарын, чартык нарын дүктүг хойларның бөлүүн тургузар.

Хайнак хойларның I, II болгаш III салгакчылары дүгү чаңгыс аай шынарлыг эвес болуп турары-биле чергелештир зооветажылдакчыларның, малчыннарның, кадарчыларның күжү-биле колхоз бүрүзүнге чаңгыс аай дүктерлиг хайнак хойларның шилип алыышкынын чыл санында чорудары чугула.

Дүгүнүң шынары эки, боттары улуг болгаш өске четпестери чок хойларны уксаа бөлүүнге тускайлаар болгаш ол экижиткен бөлүкке үндезилээш нарын болгаш чартык нарын дүктүг бедик продуктулуг хой ажылын колхоз бүрүзүнге тургузар.

Бо арганы хереглеп тургаш, Казахстанга бүдүн чыл иштинде одарларга кадарарынга эки таваржыр, нарын дүктүг тус черниң уксаазын өстүрүп алган. Экижиткен нарын дүктүг алтай уксааның хойларының баш санын дүрген өстүрүп алыр дээр болза, колхоз бүрүзүнге хойларны тарып боозадырының эки дерип хereксээн пунктуларын тургузары эргежок чугула болур. Тарып боозадылганың дузазы-биле уксаалыг чаңгыс кошкар-биле 1000-дан 2000 чедир хойларны боозадып болур. Ынчангаштың уксаалыг чаңгыс кошкардан бир чылда 1000-дан 2000 баш чедир экижиткен хураганнарны ап болур. Бо хемчеглер ниитиниң хой ажылының уксаалыг болгаш дүккүр шынарын массалыы-биле дүрген экижидериниге улуг арганы берип турар.

Мооң-биле чергелештир уксааны экижидиптерге-ле хойнуң баш санын өстүрери болгаш ооң продуктулуун бедидери бодула шиитпирлетинер дээр болза, шын эвес дээрзин билзе чогуур. Экижиткен уксаанның малдары сайзырангай азыралды болгаш ажаалганы негеп турар. Ынчангаш хойларның азыралы болгаш ажаалгазы болза, хойнуң коданын экижидериниң болгаш продуктулуун, ооң иштинде хөй дүк бээрин бедидериниң үндезини болур.

Хойларның ортумак болгаш эки деңгелкүштүг турарын бүдүн чыл дургузунда хевээр артырар дээр болза, сезоннуг бүгү одарларны хойларның тускай бөлүк коданынга быжыглаар болгаш ол одарларны тус-тус участоктарга үзүп, оларның одарларын 5—6 хонук иштинде чоорту ээлчештир чидиртирин организастаар херек. Участоктарның саны 5—6 болур, 30—35 хонук эрткен соонда ол одарларга малды катап одарладыр кылдыр таарыштырар.

Малды одарладып кадарарының чедишкини суггарылганы канчаар организастаанындан база улуу-биле хамааржыр. Чайын хойларны ийи — үштен эвээш эвес катап суггарар болза эки. Кышкы үеде малдың суггарылгазын база-ла хандырар херек.

Хойну кыжын одарладып кадарары — бистиң областың колхозтарынга өң харыысалгалыг үе болур. Кышкы одарларны ажыглаарының аргалары часкы болгаш чайгы одарларны ажыглаары-биле бир демей. Ындыг болза-даа, кышкы үеде одарларның-даа байдалын, малдарның-даа байдалын шыңгыы хайгаараар херек. Сагыш човангыр кадарчының коданында аараан, арын баксыраан малдар турбас. Хой бүрүзүн ол билир, кандыг бир хой баксырап чуданнай берген хире болза, ону хойлардан доп-дораан аңгылаваш, эки чемгир сиген, концентраттар, дус-биле азыраар. Ындыг малдарны доктаамал хайгааралга тургузар, чугула апарза мал эмчизинге көргүзер болза эки.

Хойларны чемгерериниң, ажаарының айыткан чурумнарын сагыышаан, бистиң областың мурнакчы кадарчылары малдың баш санын камгалап алырының болгаш дүк кыргып алырының талазы-биле эки түүнелдерни чедип ап турар. Чижээ, Танды районнуң Жданов аттыг колхозунуң хой кадарчызы эш Баткар бо чылын 600 баш иттериниң бирээзинден-не ортумаа-биле 2,4 килограмм дүктү алган болгаш хойну хорамчага таварыштырбаан. Ол-ла районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң кадарчызы эш Сегбе 773 баш кыс хойлардан 838 хураганнарны чидириг чокка менди доруктурган болгаш часкы кыргылда үезинде хой бүрүзүнден-не 1 килограмм 310 грамм дүктү кыргып алган. Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң кадарчызы эш Бар-оол 447 кыс хой бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1 килограмм 774 грамм дүк кыргылдазын алган.

Хойнуң чаш төлүн менди алырынга бодгаш хойдан дүк кыргылдазын көвүдедириңге хойларны эдериштириниң болгаш төрүүрүнүң хуусаалары улуг ужурдузалыг. Хой ажылының мурнакчыларының практиказының көргүзүп турары болза, хойларны эдериштириниң эң таарымчалыг хуусаалары сентябрь болгаш октябрь айның эгези болуп турар. Хойларның төрүүр үезинге февраль болгаш марттың эгези тергиин таарымчалыг. Февраль айны кышкы ооллаашкынның үези дээр. Хойларны күзүн эрте эдериштирилгеге киирерге, кызыраар чорукту узуткаар болгаш бо үеде хойларның организми эң күш-деңгелдиг, иштинде төлүнүң сайзыралынга таарымчалыг байдалды тургузар.

Эрте төрүүнген хураганнар часкы — чайгы үениң эгезинде $1^1/_2$—2 ай назылыг апаар болгаш одарга кире бээр. Оон ыңай эрте төрүүнген хураганнарның дүгүн ол-ла чылын кыргып ап болур болгаш оларны ол-ла чылын эдержилгеге база киирип болур. А орай төрүүнген хураганнар одарга орайтап киирер, ооң дүгүндээ ол чылын кыргып ап болбас, эдержилгеге-даа киирип болбас. Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң хой кадарчылары эштер Сюрюн, Сат Манзырыкчы, Күжүгет Чапчин, ол-ла районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң кадарчылары эштер Бирлей болгаш М. Чапчин хойларның ооллаашкынын кыжын чоруткаш бо чылын кыжын төрүүнген хураганнарны 100 хуу камгалап алган, ол хураганнарның өзүдезин болгаш күш-деңгели эки. Бо бүгү болза, бистиң областа хойнуң эрте хураганнаашкын чедишкинниг чорудуп болурун бадыткап турар.

Нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойларның дүгүн чылда чаңгыс катап (чазын) кыргыыр, бөдүүн болгаш чартык бөдүүн дүктүг хойларны ийи катап (чазын болгаш күзүн) кыргыыр. Кыргылданың хуусааларын эки сагыыр болза, күскү кыргылдада хой бүрүзүнден 500—800 грамм эки дүктү ап болур. Тес-Хем, Эрзин, Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик районнарының колхозтары хойларның күскү кыргылдазын организастаарынче кичээнгей салбайн турары канчап-даа болбас. Ындыг чорук колхозтарга материалдыг когаралдарны таварыштырып турар.

Хойларның электро-механиктиг кыргылдазынга онза кичээнгей салыр херек, ол болза, бир хойнуң дүк продуктулуун ортумаа-биле 150—200 грамм бедидериниң чугула чүүлү болур. Ынчангаш ам болур күскү кыргылдада хойларны шуптузун электри-биле кыргыырын хандырар херек.

Совет эртемниң болгаш мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин колхоз бүдүрүлгезинге бүгү хемчег-биле нептередири болза, дүк бүдүрерин көвүдедир дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң салган сорулгаларын күүседир талазы-биле бистиң областың хойжуларынга дузалаары ол болур.

П. УШАКОВ,

Политиктиг болгаш эртем билиглерни нептередир талазы-биле Ниитилелдиң чиңгине кежигүнү.

Өннүг металлдың сыныңдызын чыыр ажылче кичээнгей салыр

Өннүг металл бистиң чурттуң аар үлетпүрүнде база бир кол черни ээлеп турар. Көдээ ажыл-агый машиналары, тракторлар, автомашиналар болгаш өске-даа машина чепсек-херексөлдер бүдүрериниге өннүг металл хөй-биле кирип турар. Ынчангаш өннүг металл сыныын чыыр ажылче кичээнгейни салып турар.

Өннүг металл сыныңдызының чыышкынын садып алыышкын системазы-биле садыг организациялары чорудуп турар. Бо ажылды чорударынга Тыва области кол организациялар болза, облпотребсоюз, Глававтотрактор, Главторгсырьё черлери болуп турар. Ындыг болза-даа, бо организациялар өннүг металл сыныңдызы чыып садып алыр ажылды багай организастап турарындан Глававтотрактор болгаш Главторгсырьё бо чылдың өннүг металл сыныы садып алырының чартык чыл планын үүгле 49,2 хуу күүсеткен, а облпотребсоюз, приписка эргелели шуут организаставаннар.

Металл сыныы чыып садып алырының талазы-биле облпотребсоюзта бүгү арга бар. Ындыг болза-даа облпотребсоюзтуң белеткелдер килдизиниң эргелекчизи эш Житов организастыг ажылдар чорутпайн, райполар-биле харызаа чок болуп турарындан, чес-хола болгаш өске-даа өннүг металл-биле кылдынган үрелген эт-сеп херексөлдер көдээ чоңдан садыга кирбейн кагдынып турар.

Өннүг металл сыныңдызын чоңдан садып алырын, организастаарынга райполар болгаш оларның көдээ магазиннери черчерде улуг рольдуг болуп турар. Үүгле дээрге, олар кол масса болур көдээ чоннуң ортузунда, оларның-биле ажыл чорударынга эптиг. Ындыг болза-даа, көдээ райполарның болгаш магазиннериниң ажылдакчылары көдээ чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын чорутпайн турарындан олар боттарының үрелген эт-севин садыгга дужаавайн хөй-биле чидирип турарлар. Ынчангаш Тыва области чыл-бүрү каш-каш тонна чес-хола, көргулчун, алюминий болгаш өске-даа өннүг металлдар ышкындырып турар.

Үрелген металл чыылдазынга школачыларның киржилгези улуг. Оларны өннүг металл сыныңдылары чыырынче комсомол, пионер организациялары, эң ылаңгыя садыг черлери организастаар. Ындыг турбуже школачыларны болгаш пионерлерни металл сыныңдызы чыыр ажылга багай кириштирип турар.

Өннүг металл сыныңдызын чыып, садыг черлериниге дужаар талазы-биле дыка хөй ажыл-агый организациялары, колхозтар баштаар черлери болгаш машина-трактор станцияларының дирекциялары кичээнгейге албайн, үрелген өннүг металлдарны чилирип азы кааптар чоруктар эвээш эвес.

В. ЗЕНЬКОВИЧ,

Өннүг металлдың Красноярский эргелелинин төлөдекчизи.

Аныяктарның чөптүг негелдези

Чаа-Хөл районнуң төвүнде Культура бажыңы (директору эш С. Гилов) культура массалыг ажылды багай тургускан. Аңаа үүгле киноларны ында хаая үнүп турар. Культура бажыңының пианинозу директорнуң бажыңында эдилел болу берген. Ол ышкаш өске-даа херексөлдер кижилерниң хуу ажыглалы болуп турар.

Ол дугайында мындыг таварылганы көргүзерге-ле четчир: Культура бажыңынга танцы кежээни болурунуң чарлалы астынган. Суурнуң аныяктары ажыл шагының соонда дыштанып, ойнап хөлээр дээш чыглып кээп турганнар, ынчаарга ооң эжиин ийи дапкыр шооча-биле шоочалап каан. Ынчалза-даа аныяктар оон ырап чоруур хөңү чок болганнар.

Шак үе эртип, орайтап бар чыткан. Чарлал өзугаар чыглып келген кижилерге чалгаранчыг болганындан ооа баянистидаа болза чалап алыр дээш, ооң бажыңынга чеде бергеннер. Ынчаарга баянист бажыңында бодунуң эштери-биле шыңгыы хөөрежип, хөглеп турган болгаш бажыңының эжиин ажытпаан. Удатпаанда баянның чидиг үнү, диңмиттиг ыр-шоор культура бажыңында чыглып келген аныяктарга дыңналып турган.

Районнуң Культура бажыңының ажылында четпестерни узуткап, аныяктарның культурлуг дыштанылгазын хандырып, ол талазы-биле тодаргай хемчегни алыры районнуң культура килдизиндеи негетинип турар.

С. БЮРБЕ.

Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралы

ЖЕНЕВА, июль 20. (СЭТА-ның тускай корр). Бөгүн хүндүс дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының әәлчеглиг хуралы болган. Хуралга ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның төлөөлериниң бүгү кежигүннери киришкеннер. Залга төлөөлериниң чөвүлекчилери болгаш эксперттери олурушканнар.

А. Иден даргалаан.

Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлеричиң сүмелөөнин өзугаар чөвүлел хуралдың хүн чурумунуң ийнги пунктузу — Европаның айыл чок чоруунуң дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнче киреринде ол саналдаан.

Ол айтырыгның талазы-биле бир дугаарында Н. А. Булганин сөс алган. Европага коллективтиг айыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында Совет чазактың киирип турары айтырыгның улуг ужур-дузазын Совет төлөөлериниң баштыңы айыткан.

Ооң чугаалааны болза, Европаның улуг-даа, бичии-даа бүгү күрүнелериниң чүгле кады күженишкини Европаның улустарынга айыл чок чоруктуг хандырарынга дузалаар дээрзинге Совет чазак бүзүреп турар. Европага тайбыңны деткир чорук бүгү-ниити тайбыңны хандырарынга база шиитпирлиг ужур-дузалыг болур.

Европага коллективтиг айыл чок чоруктуң системазынга Европа күрүнелери болгаш АКШ-тың киришкен турарын ССРЭ күзеп турар деп Н. А. Булганин сагындырган.

— Бистиң саналывыс өзугаар алырга, коллективтиг айыл чок чоруктуң ол системазынга Герман Демократтыг Республика болгаш Герман Федералдыг Республика киржирлер, а Германияның каттышканының соонда ооң киржикчизи чаңгыс аай Германия болган турар ужурлуг. Бо чугула айтырыгның талазы-биле дугуржулгаларны кылып болурун чиигедир төлөөде, Совет чазак Европага коллективтиг айтыыл чок чоруктуң системазын тургузар чорук ийи үеге чарылган турар саналды чөвүлел хуралга киирген—деп, Н. А. Булганин үргүлчүлеп чугаалаан.

Н. А. Булганиниң үргүлчүлөөни болза, бирги үениң дургузунда күрүнелер боттарының хүлөөн алганы амгы үедеги керээлер болгаш дугуржулгалар өзугаар хүлөөлгелерден чайлавас, харын-даа олар алдынган хүлөөлгелерге дүүштүр чепсектиг күштер ажыглаарындан ойталаан турар база боттарының аразынга тыптып келир бүгү чөрүлдөөлерни тайбың аргабиле шиитпирлөөр хүлөөлгелиг турар. Ийнги үениң дургузунда күрүнелер Европага коллективтиг айыл чок чоруктуң системазын тургузары-биле холбашкан бар турып турар керээ өзугаар боттарынга долу хемчөөлдиг хүлөөлгени алыр, ооң-биле кады соңгу атлантика керээзин болгаш Париж дугуржулгаларын-даа, Варшава керээзин-даа бүрүнү-биле күш чок болдурар. Айыттынган керээлер болгаш дугуржулгалар узуткатынган болгаш ниити-европаның коллективтиг айыыл чок чоруунуң системазы-биле солугунган турар.

Совет санал чогуур дугуржулганы чедип алыр арганы чиигедип турар, чүге дээрге, бир талазында ону боттандырары Европаның улустарынга өзулуг айыыл чок чоруктуг тургузарын хандырып турар, өске талазында, ам үеде Европаның чамдык күрүнелериниң доңнашкан керээлери болгаш дугуржулгалары бар болуп турар фактыны барымдалап турар деп Н. А. Булганин айыткан.

Коллективтиг айыыл чок чоруктуң ниити-европа системазын тургузарының дугайында айтырыгның талазы-биле саналды чөвүлел хуралга көөрү-биле Совет төлөөлер киирип турар деп Н. А. Булганин медеглөөн. Ол саналда чогуур керээниң кол принциптери киирип турар деп ол чугаалаан. Бо принциптериниң талазы-биле дугуржулганы чедип алыр чорук ниити-европаның айыыл чок чоруунуң ажыктыг системазын тургузарының айтырыы болур ындыг чугула айтырыгны чугаалажып турар үеде тыптып кээп болур өскедаа айтырыгларның талазы-биле дугуржуушкуннарны чиигедир.

Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити-европа керээзиниң кол принциптериниң айыттынган төлевилелиниң сөзүн АКШ-тың, Францияның болгаш Великобританияның чазактарының баштыңнарынга дамчыдып берген турар деп Н. А. Булганин медеглөөн. (Төлевилелдиң сөзүн дараазында солунга парлаар).

Ооң соонда Эйзенхауэр медеглел кылган.

Чугаалажып көрүп турар айтырыгның талазы-биле совет төлөөлер биле АКШ-тың төлөөлериниң аразында аңгыланыышкынның кол пунктузу болза, Германияның катап каттыжыышкынынга чедип болур дүрген чоруктуң дугайында айтырыг болур деп ол медеглөөн. Эйзенхауэрниң бодап турары-биле алырга, айыыл чок чоруктуң пактызын тургузарындан өгелөөр болгаш Германияның катап каттыжыышкынынга бүгү методтарны ажыглаарын оралдашкан херээ чок болуп турар. Эйзенхауэрниң медеглөөни болза, бистиң совет өөрүүс бо айтырыгны биске бодаарга дыка өөренип көргенин бодап тур мен, ынчалза-даа Германияның катап каттыжыышкынының дугайында айтырыгны ажылдап кылыр аппаратты тургуспас болза мелегей чорук болур ийик деп санап тур мен.

Чугаазының төнчүзүнде Эйзенхауэрниң медеглөөни болза, ам үеде ооң чугаалаксаан түүлү шупту ол, чүгле чамдык чурттарга өвес, а харын бүгүдеге тайбыңны чедип алырынга чүткүл херек дээр дугайында совет төлөөлериниң медеглелин америк төлөөлерден өске кым-даа байырлаваас ийик.

Француз төлөөлериниң баштыңы Э. Фор айыыл чок чоруктуң айтырыы Германияны катап каттыштырарының айтырыыбиле холбашкан деп Эйзенхауэр ышкаш ол санап турар деп медеглөөн. Ооң ыңай Э. Фор Европаның айыыл чок чоруунуң системазын тургузарының дугайында айтырыгның талазы-биле совет төлөөлериниң саналынга хамаарыштыр бодунуң саналын илереткен. Форнуң медеглөөни болза, маршал Булганин бодунуң саналын кандыг бодал-биле кыланын ол билип турар болгаш ол бодалга ол байыр чедирип турар болгаш айыыл чок чоруктуң ажыктыг системазын тургузарын чедип алырынга совет төлөөлер база катап ажык күзелин тодаргай илередип турары дээш өөрүп четирип турар. Ынчалза-даа Форнуң саналын өзугаар алырга, совет санал ол сорулганы шиитпирлөөринче орукка чамдык бергедээшкиннерни тургузуп турар.

Ооң соонда А. Иден санал берген. Европада күрүнелер аразынга илеткелдерни улгаттырып болур айыыл чок чорукту хандырарының дугайында айтырыгның талазыбиле бүгү-ле саналдарга каттыжарынга англи төлөөлер белен деп ол медеглөөн. Иденниң саналын өзугаар алырга, амгы чөвүлел хуралдың киржикчилери дөрт күрүнелериниң болгаш каттышкан Германияның киржилгези-биле пактыны чарар дугайында англи санал бо чорукка баразын болур. Ындыг пакт совет санал ышкаш, бир эвес ол күрүнелериниң бирөөзи өскезиниң талазындан халдаашкынга таваржыр болза, күрүнелериниң бот-боттарынга дузаламчызын баш бурунгаар көрүп турар деп Иден медеглөөн. Адатынган беш күрүнелериниң пактыга киржилгези болза, салдынган сорулганы шиитпирлөөриң хандырар болгаш ол ышкаш бичии күрүнелериниң айыыл чок чоруунга магадылал болуп болур ийик деп саналын Иден илереткен. Ынчалза-даа, англи төлөөлер Европаның бүгү чурттарын пакт хаара тутпас деп санавышаан, пактының киржикчилери чурттарның санын көвүдериниң дугайында айтырыгны көөрүнге белен деп ол немөөн.

Германия амдыызында ийи кезек болуп артпышаан турда, айыыл чок чоруктуң системазын тургузарын оралдашкан херээ чок деп президент Эйзенхауэр болгаш Э. Фор биле чөпшөөрежии турар мен деп Иден немөөн. Бо айтырыгның талазы-биле маңаа үнген саналдарның башкаланчак болганы-биле айыыл чок чоруктуң пактызын тургузар дугайында болгаш Германияны катап каттыштырар дугайында айтырыгны өөренип көөрү ажыктыг болур ийик деп Иден чугаалаан. Ынчалза-даа ооң-биле кады ол пактыга Германияның каттыжары онза саадап болур чадавас болганда, ол пакт калбак эвес болур.

Ооң соонда Н. А. Булганин база катап сөс алгаш, АКШ-тың, Францияның болгаш Англияның төлөөлериниң санал-бодалдарының талазы-биле өлөөн саналдарны кылган.

Дүүн-не чугаалажып каапкан герман айтырыгның талазы-биле маргылдаларны өгелөөрин совет төлөөлер күзевөөн деп Н. А. Булганин медеглөөн.

— Бо айтырыгның талазы-биле дүүнне шуптузун чугаалажып каапканы билдингир болгаш бистиң соругга-бодалдарывыс шуут тодаратынган — деп Н. А. Булганин медеглөөн.—Бөгүн бистер бистиң ниити дугуржулгавысты — Европага айыыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында ийиги айтырыгны чугаалажып турар бис.

Герман айтырыгның болгаш Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында айтырыгның дугайында медеглелдерге үндезилөөш, Н. А. Булганинның чугаалааны болза, бо чорук маргыш чок болгаш бо дугайын ниити-европа керээзиниң совет төлевилелиннге үндезилел чугаалап турар. Ынчалза-даа герман айтырыг болгаш коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузары чаңгыс айтырыг болур дээни ол эвес. Ол болза, ийи айтырыг.

Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында айтырыгның талазы-биле оларның саналы шуут ажылдап кылдынган документ деп совет төлөөлер удурланмайын турар деп Н. А. Булганин медеглөөн.

— Бистиң саналдарывысты чогумчударынга кандыг-даа хемчеглер-биле дузалаан турар саналдарны көөрүнге белен бис, ылангыя А. Иденниң үнелиг саналын демдеглээр күзелдиг бис деп ол чугаалаан. Коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазы харугда бүгү Европаның күрүнелерин хаара тудар ужурлуг деп совет төлөөлер санавайн турар. Бо талазы-биле кандыг-бир үргүлчүлел турар чадавас, А. Иденниң саналының сорулга-бодалы кончуг солун болгаш кичөөнгейни хаара тудуп турар.

Совет саналдарны улам чедир ажылдатынган кылыр төлөөде, өске-даа саналдарны бодунуң өөрү-биле кады көөрүнге болгаш өөренирингe совет төлөөлер белен деп Н. А. Булганин медеглөөн.

Д. Эйзенхауэрниң медеглөөни болза, совет төлөөлериниң киргени Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузар дугайында ниити-европа керээзиниң төлевилелин эки өөренип көөрү чугула.

— Бистерге бодаарга өске сорулга-бодалдыг совет төлөөлериниң бүгү-ле кежигүннери-биле мен бодум чугаалашкан ышкаш-тыр мен, олар бистер ышкаш тайбыңны ак-сеткилдин-биле күзеп турарынга бүзүрөөн мен — деп президент чугаалаан. Чөвүлел хуралга үнген янзы-бүрү сорулга-бодалдарны чөпшөөрежир деп айтырыг мындыг-дыр.

Дөрт чазактарның баштыңнары төнчүзүнде, Европаның айыыл чок чоруунуң болгаш герман айтырыгның дугайында айтырыгны чугаалажып турар үеде директива болур ужурлуг саналдарны даштыкы херектер министрлери белеткеп шыдаар ирги бе деп чүвени тодарадыры-биле даарта даштыкы херектер министрлери чыглыр деп дугурушканнар.

Ооң-биле ол хүннүң хуралы хагдынган.

Аныяктарның болгаш студентилериниң Бүгү-делегей фестивалының бүдүүзүнде

ВАРШАВА, июль 20-де. Аныяктарның болгаш студентилериниң бешки Бүгү-делегей фестивалынга уткуштур белеткел Комитединиң Президиумунуң кежигүнү Жак Дениниң парлалга конференциязынга медеглээни болза, белеткел комитеди 120 чурттарның аныяктар организацияларыбиле харылзааны кылган. Делегейниң 114 чурттарының аныяктары фестивальга киржир дугайында медеглелди кылган.

Фестивальга белеткелдиң талазы-биле делегейниң янзы-бүрү чурттарында национал фестивальдарны болгаш спартакиадаларны организастап эрттирген. Варшаваже келир деп турар аныяктар төлөөлери дыка эки белеткенген. Япон аныяктарның төлөөлери аныяктарның 18 организацияларының, чили аныяктарның төлөөлери ажылчыннарның, албан-хаакчыларның, профэвилелдериниң болгаш студентилериниң янзы-бүрү организацияларының мурнундан чоруур деп турар. Бразилияның аныяктарының төлөөлери тос организацияларны төлөөлеп келир.

Чамдык чурттарның аныяктар төлөөлери Варшаваже ам чорупкан.

(СЭТА).

—⊙—

Италияның депутаттар палатазында

РИМ, июль 19. Сеньиниң чазааның программазының талазы-биле депутаттар палатазынга санал бериишкини июль 18-те доозулган.

Италияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазы чүве чугаалааш, санал бериишкиннеринге киришкен ораторларга харыы берген. Мөөн чазаам «Шельбаның чазааның политиктиг угланыышкынын дапкырлаар» деп ол медеглөөн.

Делегей байдалынга хамаарыштыр Сеньи Австрия-биле тайбың керээзин чарганынга холбаштыр Италияның соңгу болгаш чөөн кызыгаарларында тургустунган байдал амгы үеде Австрияда турар америк шериглерни Соңгу Италияже шилчидериниң эргежок чугулазын кылыптар чалапчок ийик деп медеглөөн.

Бадылаашкын чурумунуң талазы-биле хөй санныг саналдарның соонда бадылаашкын болган. Чазакка бүзүрөөриниң резолюциязы дөөш 293 депутаттар бадылаан, 265 депутаттар удурланган, 12 депутаттар даргалаан.

(СЭТА).

—⊙—

Индонезияда байдал

ДЖАКАРТА. Иштики политиктиг айтырыгларже база Састроамиджойонуң кабинединиң кризиске таваржыр болгаш оралакчы президент Хатта баштаан чаа кабинет тургустунар чадап чогунче солуннар улуг кичөөнгей салып үргүлчүлеп турар. Оппозиция партиялары кабинеттиң дүжерин негеп турарлар.

Демократтыг хөй-ниити байдалдың шыңгыызының дугайын сагындырып турар. Индонезия Республиканың өлөөн хөй организацияларының, ооң иштинде Аныяктар эвилелиниң, Көдөө ажыл-агый ажылчыннарының профэвилелиниң медеглелдериндe реакцияның үүлгедиишкиннеринге болгаш үстүкү эрге-дужаалдыг офицерлериниң чуртка шериг диктатуразын тургузар дээр оралдажыышкыннарынга удурланыышкыннар илергейлетинген.

«Баристан Тани Индонезия» деп 2 миллион 200 муң ажыг кижини каттыштырып турар тараачын организацияның даргазының медеглелин парлалгага чарлаан. Чурттуң тараачыннары шериг диктатуразының кандыг-даа хевириннге удур демисежип, Састроамиджойонуң чазаан деткип турар болгаш демократтыг парламент системазын шериг диктатуразы-биле солуур дээр оралдажыышкыннарга удурланып турар деп ол медеглелде айыткан.

(СЭТА).

—⊙—

Иракта террор

КАИР, июль 19. «Ат-Тахрир» деп неделя санында үнер солуннуң дыңнатканын өзугаар алырга, Амара районнуң (Иракта) 20 муң тараачыннары помещиктерге удур тура халышкан. Тура халышкыннар дүжүттү эжелеп алган болгаш помещиктериниң черлерин боттарының аразынга хуваажып алган.

Ирак эрге-чагыргалар тура-халыышкынны кадыг-дошкун баскан. Хөй-хөй тура-халышкан тараачыннарны өлүрүп шаажылаан деп дыңнадыгда чугаалап турар.

(СЭТА).

—⊙—

Мурнуу Кореяда чайык

НЬЮ-ЙОРК, июль 19. Сеулдан Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, Мурнуу Кореяга каш хүннер дургузунда мырыңай июль 14-ке чедир үргүлчүлөөн күштүг чайыктаашкыннар хөй-хөй каража-когаралдарны таварыштырган.

Чайыктаашкыннардан болдунган үерлөөшкиннернің үезинде он-он кижилер өлген болгаш балыгланган, 440 бажыңнар үрелген, 3 муң хире бажыңнарны болгаш миллион хире акр шөлдерни суг алган.

Ылангыя рис бүдүрүп турар мурнуубарыын можулар онза каражадаан.

(СЭТА).

Совет чазактың төлөөлериниң Варшавада чеде бергени

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның төрүүнген хүнүнүң байырлалынга киржирибиле СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Сусловка баштаткан Совет чазактың төлөөлери июль 21-де Варшавада чеде берген. Төлөөлериниң составында — УССР-ниң Совет чогаалчылар Эвилелиниң даргазы Н. П. Бажан, ССРЭ-ниң Металлургия болгаш химия үлетпүрүүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкын Министри Д. Я. Райзер, БССР-ниң Культура Министри Г. Я. Киселев болгаш Моссоветтиң даргазының оралакчызы З. В. Миронова, ССРЭ-ниң Польшада онза болгаш бүрүн эргелиг элчини П. К. Пономаренко төлөөлериниң составында база кирип турар.

Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың күрүне туктары-биле шиметинген төп аэродромга ПКАП-ниң ТК-зының бирги секретары Б. Берут, Күрүне Чөвүлелиниң даргазы А. Завадский, Министрдер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Циранкевич, ПКАП-ның ТК-зының Политбюро кежигүннери, Күрүне Чөвүлелиниң болгаш чазак кежигүннери, Варшаваның ажылчы чоннарының төлөөлери, Польшаның төрүүнген хүнүнүң байырлалынга келген улус демократтыг чурттарның чазак төлөөлериниң баштыңнары совет төлөөлерни уткаанар. ССРЭ-ниң Польшада Онза болгаш бүрүн эргелиг элчини П. К. Пономаренко болгаш Варшавада турар чамдык дипломаттыг төлөө черлериниң баштыңнары төлөөлерни база уткаан.

Аэродромга хүндүлүг таңнылды чыскаган болгаш Совет Эвилелиниң база Польша Улус Республиканың гимнилерин ырладып күүсеткен. Совет чазактың төлөөлериниң баштыңы М. А. Суслов микрофонга чүве чугаалаан.

«Правда» солуннуң кол редактору Д. Т. Шепиловтуң Каирде чеде бергени

КАИР. Египеттиң «хосталган хүнүнүң» байырлалын холбаштыр египет чазактың чалаанын өзугаар «Правда» солуннуң кол редактору Д. Т. Шепилов июль 21-де Каирде чеде берген.

(СЭТА).

ВДР-ниң чазак төлөөлериниң Пекинден төрөөн чуртунче чорутканы

ПЕКИН. Президент болгаш Премьер-Министр Хо Ши Минге баштаткан ВДР-ниң чазак төлөөлери июль 21-де Пекинден төрөөн чуртунче чорупкан.

Пекин аэродромунга Хо Ши Минни болгаш ВДР-ниң чазак төлөөлериниң кежигүннерин КУР-нуң Даргазы Мао Цзэ-дун, КУР-нуң Даргазының Оралакчызы Чжу Дэ, Улус төлөөлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының доктаамал комитединиң даргазы, Кыдаттың Коммунистиг партиязының ТК-зының секретары Лю Шао-ци, КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай болгаш өске-даа албан кижилери үдээннер.

ВДР-ниң чазак төлөөлерин ол ышкаш ССРЭ-ниң КУР-да херектеринге түр бүзүретирген Я. М. Ломакин, ССРЭ-ниң элчин чериниң ажылдакчылары, ВДР-ниң, МАР-ның Кыдат Улус Республикада элчин черлериниң баштыңнары, төлөөлекчилери база үдээннер.

(СЭТА).

АКШ Мурнуу Вьетнамдан Францияны үндүр кызып турар

ПАРИЖ, июль 19. Париж парлалгазының дыңнатканын өзугаар алырга, француз чазактың болгаш Нго Динь Дьемниң чазааның аразында дугуржулга кылдынган, ол дугуржулганы өзугаар француз экспедиция корпузу 1956 чыдың өгезинге чедир Мурнуу Вьетнамдан көжүп үнген турар ужурлуг, а французтарның орнун хөй санныг америк шериг төлөөлекчилери өлөөр ужурлуг. Мурнуу-вьетнам армияның офицерлери болгаш унтер-офицерлери америк шериг инструкторларының удуртулгазы-биле шериг белеткелин эртер деп солуннар бижия турар.

(СЭТА).

Лисынманчылар Кореяда чаа өнчүк-чөңгөөлерни белеткеп турар

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң Кореяда корреспондентизиниң Сеулдан дамчыдып турары болза, Мурнуу Кореяның президентизи Ли Сын Ман үстүкү шериг ажылдакчыларының чажыт чөвүлел хуралын кылган.

Агентилел черинің демдеглеп турары болза, Мурнуу Кореяның штабтар начальниктарының каттышкан белүүнүң дарга-зы Ли Хон Куннуң Мурнуу Кореяның чепсектиг күштери тайбынчыдылга дугайында дугуржулганы күш чок болдурарынга болгаш Соңгу Кореягa удур чаалажып кириптеринге белен» деп медеглөөнинің соонда ол чөвүлел хуралды чыылдырган.

(СЭТА).

Редакторнуң оралакчызы Т. С. ТАЛГАНЧИК.

БИЧИИ УРУГЛАРНЫҢ КАДЫЫН КАМГАЛАҢАР!

ҚЫЖЫҚ ААРЫГ уругларның амыдыралынга кончуг айыылдыг. Чайын уругларның эмерин соксатпаңар!

ЭМИГ СҮДҮ — кыжык аарыгны болдурбазының болгаш эмнээриниң эң эки аргазы.

Эмиг эмер уругларны эмчиниң томуйлаанын өзугаар эмзиринер.

Эмзиреринерниң аразында хайындырган сүттү ижиртинер.

Боттарыңарның болгаш уругларыңарның холдарын үргүлчү чуңар. Эмзиреринер мурнунда изиг суг-биле эмиинер чуңар.

Шала кырынче барып ушкан уруглар ойнаар чүүлдерни ыяавыла чуңар.

УРУГЛАРНЫ ЭМИН ЭРТИР ИЗИРНИКТИР ШУГЛАВАҢАР!

Изиг үеде бичии уругну чиик кылдыр хепкерип, эмчиниң айытканы өзугаар хүнге, арыг агаарга хөй тудуңар.

Чурттап турар черинерни салгынга каксыңар!

Уругларны, оларның чемин болгаш аяк-савазын халдавырлыг аарыгларның тарадыкчызы — сээктерден камгаланар.

Бичии уруглар кыжыктап болгаш куза бээрге — доп-дораан эмчиге барыңар!

Тыва областың Санитар чырыдыышкын бажыңы.

Бела Бартоктуң кадайынга тайбыңның Бүгү-делегей шаңналын тывысканы

БУДАПЕШТ. Тайбыңның Бүгү-делегей шаңналын шылгарангай венгр композитор Бела Бартоктуң кадайынга Тайбыңның Бүгү-венгр Чөвүлелиниң албан кылыр черинге июль 14-те байырладыы-биле тывыскан. Ук шаңналды Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели ол кижи мөчөөнинин соонда тывыскан турган.

Тайбыңның Бүгү-венгр Чөвүлелиниң даргазы болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү Эржебет Андич ол шаңналды мөчөөн кижиниң кадайынга дамчыдып берген. Шаңнал тыпсып турган үезинде аңаа Венгр Улус Республиканың Культура министри Иожеф Дарваш, тайбың талалакчыларының шимчөөшкининиң кеску ажылдакчылары, хөгжүмчү хөй-ниитиниң төлөөлекчилери олурушкан.

(СЭТА).

Совет көдөө ажыл-агый төлөөлериниң АКШ-та чоруп турары

СИДЕР-РАПИДС. (Айова штады) июль 20-де. (СЭТА-ның тускай корр.). Амгы үеде Айова штадында чоруп турар совет көдөө ажыл-агый төлөөлери июль 19-та Вашингтон округунда фермага чораан. Совет көдөө ажыл-агый төлөөлери-биле ужуражыр дээш фермага өлөөн хөй фермерлер чыглып келгеш, төлөөлерге чүректің ханызындан байыр чедиргеннер.

Айова штаттың бирги соңгулда округундан соңгуткан АКШ-тың төлөөлекчилер палатазының кежигүнү Фред Швенгелдиң телеграммазын совет төлөөлериниң баштыңы ССРЭ-ниң Көдөө ажыл-агый министриниң бирги оралакчызы В. Мацкевич ол фермага хүлөөп алган. Швенгелдиң бижээни болза, Айова штадының чурттакчыларының совет төлөөлерге илереткен найыралының сеткил-сагыжын ол үлежип, чедиишкиниг болурун төлөөлерге күзөөн.

Айова-Сити хоорайда штаттың университедин төлөөлер барып көрүп чорда ол университеттиң ректору доктор Ханчер оларны үдээн. Сидар-Рапидс хоорайның садыг палатазының совет төлөөлерге алдар кылдыр тургусканы шайлалгазынга совет төлөөлер олурушканнар. Ол шайлалгага палатаның 253 кежигүннери олурушкан. Хоорайның даргазы Сердлачек болгаш садыг палатазының даргазының оралакчызы Тэрнер олар совет төлөөлерге байыр чедиргеннер.

Төлөөлер июль 20-де Эймс хоорайже чорупкан болгаш олар аңаа баргаш Айова штадының көдөө ажыл-агый колледжиниң ажыл-чорудулгазы-биле таныжарлар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 8 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кылдызының—3—88, харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдөө ажыл-агый кылдыстериниң 8—68, культура болгаш амыдырал, чагаа кылдыстериниң база бухгалтериясының—3—65,

ТС —02165 Культура эргелелиниң типографиязы